

İTALYA'DA SEÇİM SİSTEMLERİ, SEÇİM KOALİSYONLARI VE SEÇİMLER: 1993-2018*

ELECTION SYSTEMS, ELECTION COALITIONS AND ELECTIONS IN ITALY: 1993-2018

Ömer Faruk GENÇKAYA**
Ceren ŞENÇELEBİ ***

ÖZET

Demokratik ülkelerde seçim öncesi koalisyonların/ittifakların kurulması yaygın bir olgudur. Bu çalışmanın amacı, 1945 sonrasında yaşanan hükümsel istikrarsızlığı sona erdirmek üzere 1993'ten başlayarak aşırılıklardan arınmış ve esnek bir merkezci hükümet kurulmasına yönelik seçim sistemi reformlarının, 1994 genel seçimlerinden bu yana seçim ittifaklarının oluşmasındaki etkilerinin ve sonuçlarının değerlendirilmesidir. Seçim koalisyonlarının yapısı, sürdürülebilirliği, seçimlerdeki başarısı ya da başarısızlıkları ile hükümet oluşturma güçleri ve tüm bu süreçlerde siyasi aktörlerin -parti/ittifak önderleri- etkisi başlıca araştırma sorularıdır. Siyasal dönüşümcülük (*transformismo*) olarak tanımlanan bu süreçte seçim ittifaklarının yapısı ve buna bağlı olarak seçim sonuçları çözümlenmektedir. Seçmenlerin iradesini öne çıkartmak amacıyla yapılan seçim sistemi reformları seçim koalisyonları nedeniyle hükümsel istikrarsızlığı gidermiş, ancak siyasi

---

* Araştırma Makalesi

Makale gönderim tarihi: 30.06.2021

Makale kabul tarihi: 17.08.2021

** Prof. Dr., Marmara Üniversitesi, Siyasal Bilgiler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü Öğretim Üyesi

E-posta: faruk.genckaya@marmara.edu.tr

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5505-3615>

*** Doktora öğrencisi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

E-posta: cerensencelebi@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8181-7474>

parti sisteminin parçalanmışlığını kısmen gidermiştir. İtalya’da demokratik kurumların meşruiyetini yeniden sağlamada, tutarlı ve güvenilir bir nispi temsil sistemi öncelikli bir tercih olarak görülmektedir.

Anahtar sözcükler: Seçim sistemleri, seçim koalisyonları, İtalya’da seçim koalisyonları.

ABSTRACT

The formation of pre-election coalitions/alliances is a common phenomenon in democratic countries. This study aims to evaluate the effects and results of the electoral system reforms, which aimed to establish a flexible centrist government, free from extremism, starting from 1993 to end the governmental instability in Italy after 1945, on the formation of electoral alliances since 1994 parliamentary elections. The structure and sustainability of electoral coalitions, their success or failure in elections and their capacity to form a government, and the influence of political actors -party/alliance leaders- in all these processes are the main research questions. In this process defined as political transformationism (transformismo), the structure of electoral alliances and accordingly the election results are analyzed. Electoral system reforms made to emphasize the will of the voters eliminated governmental instability due to electoral coalitions, but partially eliminated the fragmentation of the political party system. A consistent and reliable proportional representation system is seen as a priority choice in restoring the legitimacy of democratic institutions in Italy.

Key words: Election system, election coalition, election coalitions in Italy

GİRİŞ

Temsili demokrasilerde siyasi partiler, farklı toplumsal grupların temsili, yasama sürecine katılarak siyasal sistemi meşrulaştırma, iktidara aday olarak seçimlerde rekabet etme, toplumsal çıkarların birleştirilmesi, gelecek kuşak siyasetçilerin devşirilmesi ve politika seçeneklerinin oluşturulması gibi birçok işlev yerine getirirler.¹ Hükümet sistemlerinden (parlamber, başkanlık ve yarı-başkanlık) bağımsız olarak, bir partinin hükümette yer alması bile öteki partiler arasındaki rekabeti etkilemesi, bir başka deyişle *şantaj potansiyeli* (“blackmail potential”) ya da doğrudan hükümetin oluşumunu etkileme kapasitesini gösteren *koalisyon katılma potansiyeli* (“coalition potential”) bir partinin sistemdeki ilişkisini (“relevance”) anlatır.² Bu bağlamda partilerin sistemde oynayacakları rol büyük ölçüde seçim sisteminden etkilenmektedir. Özellikle, basit çoğunluk sisteminin (“First-Past-the-Post”, FPTP) ya da yüksek barajlı nispi temsil (“proportional representation”) sistemlerinin çoğunluk partileri ile seçim koalisyonlarına sağladığı ek (*bonus*) sandalyelerin neden olduğu *orantısızlık varsayımı* (“disproportionality hypothesis”)³ siyasi partileri ülke ya da seçim çevresi düzeyinde seçim öncesi koalisyon ve ittifak girişimlerine zorlamaktadır.

Yakın zamanda yapılan görgül çalışmalar, özellikle parlamber sistemlerde seçim öncesi koalisyonların/ittifakların yaygın bir olgu olduğunu göstermektedir. 1946 ile 2002 yılları arasında 23 gelişmiş parlamber demokraside yapılan 364 seçimde, seçim öncesinde partiler arasında 240 anlaşma yapıldığı belirtilmektedir.⁴ Sadece Batı Avrupa’da, 1944 ile 2012 yılları arasında 200’den fazla seçim öncesi koalisyon oluşturulmuştur.⁵ Hükümetlerin kurulmasına katılan 144 partiden

-
- 1 A. Panebianco, **Political Parties: Organization and Power**, (Cambridge: Cambridge University Press, 1998), s. 224. Ayrıca bkz. S. Sayarı, “Siyasi Partiler ve Parti Sistemleri”, içinde **Karşılaştırmalı Siyaset Temel Konular ve Yaklaşımlar**, Derleyenler S. Sayarı ve H. Dikici - Bilgin (İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 3. Baskı, 2015), ss. 123-144.
  - 2 G. Sartori, **Parties and party systems: a framework for analysis**, (Colchester: ECPR Press, 2005), ss. 119-130.
  - 3 S. N. Golder, “Pre-electoral coalition formation in parliamentary democracies”, **British Journal of Political Science** 36, Issue. 2 (March 2006): s. 198.
  - 4 S. N. Golder, “Pre-electoral coalitions in comparative perspective: A test of existing hypotheses”, **Electoral Studies** 25, Issue. 4 (2005): ss. 643-663. Ayrıca bkz. S. N. Golder, **The Logic of Pre-Electoral Coalition Formation**, (Columbus: The Ohio State University Press, 2006).
  - 5 Ace Project: The Electoral Knowledge Network, **Parties and Candidates**, 2nd Edition, 2012, <https://aceproject.org/ace-en/topics/pc/pcc/pcc09>, (erişim 12 Haziran 2021) .

38'inin (%26) seçim öncesinde benzer bir iş birliğine katıldıkları belirlenmiştir.⁶ Karşılaştırmalı siyaset alanında, seçim öncesi ittifaklar üzerine yapılan kuramsal ya da görgül çalışma sayısı yeterli değildir.⁷ Seçim öncesi koalisyonların/ ittifakların biçimleri partiden partiye ve ülkeden ülkeye, kapsamı ise bir seçim vaadinden ortak seçim bildirelerine (manifestolara) kadar değişmektedir. Partiler, kampanya stratejilerini eşgüdümleyerek ve bazı durumlarda siyasi programlarını uyumlu hale getirerek, parlamentoda daha fazla sandalye kazanmaya çalışırlar. Ayrıca, kurulan bu ittifakların etkileri sadece seçim öncesiyle sınırlı kalmayıp; seçim sonuçlarını ve sonrasında uygulanacak politikaları da etkilemektedir. Parlamenter sistemlerde seçim öncesi koalisyonlar seçim sonrasında kurulacak koalisyon hükümetlerini de belirleyebilmektedir. Bununla birlikte, her hükümet sisteminde, farklı ittifak modelleri ve ittifakları biçimlendirecek farklı kolaylıklar ve zorluklar bulunmaktadır.⁸

İtalya, 2. Dünya Savaşı sonrasında 1946-1992 arasında Hıristiyan Demokrat Parti'nin (*Democrazia Cristiana*, DCI) başat parti olarak görev aldığı kısa ömürlü 50'den fazla farklı koalisyon hükümetiyle yönetildi.⁹ Bu dönemde, İtalya'da siyasi partiler temel reformları yapmak yerine seçmen gruplarına yönelik politikalara yönelerek varlıklarını sürdürdüler, ancak yönetimde etkili olamadılar.¹⁰ Seçim sistemi -nispi temsil ve tercihli oy-¹¹ yanında, yasama-yürütme ilişkilerine yönelik anayasal kurallar ve siyasal sistemdeki veto oyuncularının ("veto players") davranışları bu gelişmelerde en önemli unsurlar olarak görülmektedir.¹² İtalya'da

-
- 6 R. Carroll and G. W. Cox, "The logic of Gamson's law: pre-election coalitions and portfolio allocations", **American Journal of Political Science** 51, No. 2 (April 2007): ss. 300-313.
- 7 Golder, 2006a; Carroll and Cox, 2007; A. Blais and I. H. Indridason, "Making Candidates Count: The Logic of Electoral Alliances in Two-Round Legislative Elections", **Journal of Politics** 69, Issue. 1 (February 2007): ss. 193-205.; J. Eichorst, "Explaining variation in coalition agreements: The electoral and policy motivations for drafting agreements", **European Journal of Political Research** 53, Issue. 1 (February 2014): ss. 98-115 ve M. Chiru, "Early Marriages Last Longer: Pre-electoral Coalitions and Government Survival in Europe", **Government and Opposition** 50, Issue. 2 (2015): ss. 1-24.
- 8 M. Debus, "Pre-electoral Commitments and Government Formation", **Public Choice** 138, No. 1/2 (January 2009): s. 47.
- 9 C. Mershon, **The Costs of Coalition**, (Stanford, CA: Stanford University Press, 2002), s. 33.
- 10 G. Di Palma, **Surviving without governing: The Italian parties in Parliament**, (Berkeley: University of California Press, 1997), ss. 40-94.
- 11 Salvatore Vassallo, "Government under Berlusconi: The functioning of the core institutions in Italy", **West European Politics** 30, No. 4 (September 2007): ss. 692-710.
- 12 C. Moury, "Italian coalitions and electoral promises: assessing the democratic performance of the Prodi I and Berlusconi II governments", **Modern Italy** 16, Issue. 1 (February

1993, 2005 ve 2017’de yapılan üç seçim sistemi değişiklikleri ile bir yandan *temsilde adalet* öte yandan *hükümet sel istikrar* sağlanmaya çalışıldı. Seçim koalisyonları yaygınlaşırken, seçimden seçime değişen ittifak yapıları partiler ve ittifaklar yönünden sürdürülebilir olmayan sonuçlar getirdi. Bir başka deyişle, yeni partilerin ortaya çıkması, farklı önderlerin yönettiği yeni seçim öncesi koalisyonlar ve ittifaklar İtalya’da siyasal sisteme egemen oldu. Kısaca, İtalya, çeyrek asırlık seçim sistemi değişiklikleri ve buna bağlı olarak kurulan seçim koalisyonları ile ilgili olarak özgün bir deney alanı niteliğine sahiptir. Bu çalışmanın amacı, İtalya’da seçim ittifaklarının oluşmasında parti ve seçim sisteminin etkilerini ve sonuçlarını değerlendirmektir. Seçim koalisyonlarının yapısı, sürdürülebilirliği, seçimlerdeki başarısı ya da başarısızlıkları ve hükümet oluşturma güçleri ile tüm bu süreçlerde siyasi aktörlerin -parti/ittifak önderleri- etkisi başlıca araştırma sorularıdır. Bu çerçevede, aşağıda önce, seçim koalisyonları ile ilgili kavramsal çerçeve açıklandıktan sonra, İtalya’da seçim sistemi değişiklikleri ile seçimden seçime değişen seçim koalisyonlarının oluşumu ve bunların seçim sonuçlarına etkileri değerlendirilecektir. Bu çalışmanın özgünlüğü, önceki çalışmalar göz önüne alındığında, yukarıda belirtilen değişkenler bağlamında İtalya’da seçim sistemi değişikliklerinin ve seçim koalisyonlarının 1994-2018 döneminde kesintisiz bir biçimde değerlendirilmesidir. Böylece, seçim sistemi değişiklikleri ve seçim koalisyonlarının süreklilik ve değişimlerini daha iyi değerlendirmek olanaklı olacaktır.

1. Kavramsal Çerçeve: Seçim Koalisyonları ve Nedenleri

Parti koalisyonu, “ortak bir strateji, ortak eylemler, kaynakların bir araya toplanması ve olası maliyetlerin paylaşımı yoluyla, üzerinde anlaşmaya varılmış bir dizi ortak amaca ulaşılacak doğrultusunda, belirli bir süre için en az iki siyasi partinin bir araya gelmesi” olarak tanımlanır.¹³ Bir başka tanıma göre, “seçim öncesi koalisyon, ya seçim kampanyalarını ortak olarak eşgüdümlemek, ortak adaylar ya da listelerle yarışmak veya seçim sonrasında ortak hükümet kurmak amacıyla bir seçimde birbirine karşı rekabet etmeyen partilerden oluşan bir topluluktur”.¹⁴ Bu bağlamda, “seçim ittifakları”, “seçim koalisyonları” ve

---

2011): ss. 35-50. Veto oyuncularını [anayasal] sistemde yapılacak değişikliği engelleme yetkisine sahip olan Cumhurbaşkanı, siyasi partiler, Anayasa Mahkemesi gibi kurumları tanımlamaktadır, George Tsebelis, **Veto Players: How Political Institutions Work**, (Princeton University Press, 2002), ss. 17-64.

13 E. D. Kadima, “The Study of Party Coalitions in Africa: Importance, Scope, Theory and Research Methodology”, içinde **The Politics of Party Coalitions in Africa** Derleyen E. D. Kadima, (Johannesburg: Konrad Adenauer Stiftung and EISA, 2006), s. 10.

14 Golder, 2006b, s. 12.

“seçim öncesi koalisyonlar” kavramları bu çalışmada da eş anlamlı olarak kullanılacaktır. Partiler arası seçim iş birliği “örtülü (zımnî) ya da açık, örgütlü ve örgütsüz, yerel ya da ulusal düzeyde olabilir.”¹⁵ Örtülü iş birliği, seçimlerde daha fazla sandalye kazanmayı gözetirken, partiler seçim kampanyasında ve seçim sonrası koalisyon pazarlıklarında bağımsızlıklarını korur. Bu tür ittifaklar, Finlandiya gibi ülkelerde ara sıra ortaya çıkan ve seçim kuralları içerisinde oluşan tamamen teknik kurallarla ilgili bir durumdur.¹⁶ Bununla birlikte, siyasi partiler ve seçim koalisyonları kamu yararına yönelik etkinlikte bulduklarından, ilgili yasal düzenleme koalisyonların kayda alınmasını, amaçlarının, sürelerinin ve anlaşmalarının kamuoyuna açıklanmasını zorunlu kılmalıdır.¹⁷

“Koalisyon politikası” bir siyasi partinin seçimlerde daha fazla oy ve sandalye kazanarak iktidarı denetlemek ya da iktidarda kalmak üzere benimsenen yaygın bir stratejidir.¹⁸ Buna karşılık, seçim ittifaklarının temel amacı, siyasi partilerin seçim sisteminin ya da siyasal koşulların yarattığı belirsizliği ve fırsatçılığı (*oportünizmi*) en aza indirmeyi hedeflemektedir.¹⁹ Seçim öncesi oluşturulan ittifakların seçim sonrası kurulan koalisyonlara benzeyen bazı potansiyel yarar ve sakıncaları bulunur. Her şeyden önce, örgütler ve partiler güçlerini birleştirerek etkilerini artırıp, tek başlarına elde edemeyecekleri sonuçlara ve somut başarılarla ulaşabilirler. Farklılıkların ortak bir hedef etrafında örgütlenmesi, bir partinin farklı toplumsal kesimlere erişimini kolaylaştırır. Buna karşılık, koalisyon, partilerin, öncelikler ya da ilkeler konusunda taviz vermelerini gerektirirken, uzlaşmanın yararları, kayıplardan daha ağır basmalıdır. Parti önderlerinin, ittifak oluşturma pahasına kişisel çıkarları için kolayca anlaşmalar yapmaları, genellikle ilkesiz ittifakların kurulmasına yol açar. Bu bağlamda, ittifakın ömrü önderlerin kuracağı diyalog yanında, ittifak içindeki çatışmaların çözümlenmesine yönelik mekanizmaların kurulmasını gerektirir.²⁰

Seçim koalisyonları müzakerelerinde partilerin çoğunlukla maliyet/yarar

15 M. Duverger, **Siyasi Partiler**, çeviren. E. Özbudun (Ankara: Bilgi Yayınevi, İkinci Baskı, 1974), ss.417-451.

16 Carroll, 2007, s.19.

17 E. D. Kadima, “African Party Alliances: Comparisons, Conclusions and Lessons”, içinde Kadima, 2006, s. 238.

18 M. Laver and N. Schofield, **Multiparty Government: The Politics of Coalition in Europe**, (Oxford: Oxford University Press, 1990).

19 P. Jones and J. Hudson, “The role of political parties: An analysis based on transaction costs”, *Public Choice* 94, No.1 (January 1998): ss. 175-189.

20 A. Wyatt, “The limitations on Coalition Politics in India: the Case of Electoral Alliances in Uttar Pradesh”, **Commonwealth & Comparative Politics** 37, Issue. 2 (1999): ss. 1-21.

konularına yoğunlaştıkları; buna karşılık, hükümet etme (“office seeking”) arayışının, partilerin seçimlerde birlikte hareket etmelerinde temel etken oluşturduğu ileri sürülmektedir.²¹ Seçim koalisyonlarının oluşumunu “Gamson Yasası” ile açıklayan bir çalışmaya²² göre, seçim koalisyonunun başarısının -örneğin sandalye dağılımının- koalisyon üyeleri arasında orantılı bir biçimde paylaştırılmasının her koalisyon üyesinin çabasını artıracaktır. Öte yandan, seçim ittifaklarının seçim sistemlerinden kaynaklanması yanında, seçim sonuçlarına etkisi ve parti sistemi ile ilişkisi önem taşımaktadır. Siyasi partilerin daha fazla oy almak amacıyla koalisyonlar oluşturduğuna vurgulamaktadır.²³ Seçim öncesi ittifaklar, çoğunlukla partilerin işbirliği yaparak “seçim barajlarını” aşmak üzere yaptıkları eşgüdümünden kaynaklanır.²⁴ Bu bağlamda, ittifakların seçimlerde eşgüdüm sağlama girişimlerinde, karşılıklı olarak belli seçim çevrelerinde adaylarını geri çekmeleri, örneğin, ortak listeli ittifaklarda (Hırvatistan ve Polonya) ya da tek adaylı seçim çevrelerinde (Fransa, Litvanya, İtalya, Hindistan ve Macaristan) yaygındır. Bu uygulamalarda amaç, (a) ittifakın toplam ortak oyları artırmak; (b) ulusal düzeyde seçim barajını geçmek ve (c) boşa giden oyları en aza indirmektir.

Seçim ittifaklarının varlığını sürdürmesinde temsil edilen ideoloji ve parti programından ziyade doğrudan doğruya partinin/parti önderinin başarısı öncelenir. Bununla birlikte, bir partinin öteki partilerle olan birlikteliği kendi ideolojik konumundan biraz uzaklaşmayı gerektirmesi nedeniyle, bir partinin çekirdek destekçilerinin gözünde itibarını zayıflatma hatta oy kaybettirme potansiyeline sahiptir. Bu nedenle, partiler seçim ittifakı kurmakta oldukça özenli davranır ya da bundan kaçınırlar. Bir araya gelme maliyetleri ve uygulanabilirlikleri, partileri ittifak kurmaya yönlendirmede çok önemli bir rol oynar.²⁵

Gelişmiş ülkelerdeki parlamenter demokrasilerde, seçim öncesi koalisyon kurmanın maliyet ve yararlarının, partilerin görece büyüklüğünden ve kutuplaşmanın boyutundan etkilendiğini belirtmektedir.²⁶ Buna göre, seçim öncesi ittifaklarının seçim sisteminin orantısızlığının yüksek olduğu ve kutuplaşmış birçok parti sisteminde ideolojik olarak uyumlu ve büyüklükleri birbirlerine

---

21 Golder, 2006b, s. 7

22 Carroll and Cox, 2007, s. 300.

23 Kadima, 2006, s.11.

24 G. W. Cox, **Making Votes Count: Strategic Coordination in the World's Electoral Systems**, (New York: Cambridge University Press, 1997), s.179.

25 K. Strom, “A Behavioral Theory of Competitive Political Parties”, **American Journal of Political Science** 34, No. 2 (May, 1990): ss. 565-598.

26 Golder, 2006a, s. 198.

yakın partiler arasında kurulması daha olasıdır.²⁷ Bununla birlikte, kurulacak seçim ittifaklarının farklı seçim sistemlerinde partilerin seçmen desteklerini farklı etkileyeceği ifade edilmektedir.²⁸ İttifakların partinin hükümette yer alma olasılığına göre etkisini artırarak, daha fazla seçmen desteği sağlayabilecekleri vurgulanmaktadır.

Seçim öncesi ittifaklara yönelik üç kıstas ileri sürülmektedir: *ortak aday ve ortak liste; seçimden önce, farklı partilerin birlikte hükümet kuracaklarını ilan etmeleri; kampanyaların birlikte yapılması* (örneğin: ortak bir platform oluşturulması) ve *partilerin ittifakı kamuoyuna duyurmaları*.²⁹ Seçmen davranışının bu kıstasların birinden ya da tamamından etkilenebileceğini ve partilerin, ittifak oluşturarak tek başına rekabet etmeye kıyasla daha fazla seçmenin desteğini çekeceği belirtilmektedir. Seçim sistemleri ve barajları ile siyasal parti sistemleri yanında, iktidar muhalefet ilişkileri -hükümetlerin iktidarlarını sürdürme ya da var olan iktidara son vermek üzere muhalefetin birleşmesi-, toplumsal yapı, siyasal kültür ve yönetsel yapı -tekçi ya da federal sistemler- ya da bunların farklı bileşkeleri süreklilik ya da belli tarihsel döngülerin etkili olduğu söylenebilir. Aşağıda, İtalya örneği incelenirken bu unsurlara göreceli olarak yer verilecektir. Seçim sistemindeki değişiklikler yanında, değişen seçim öncesi koalisyon (ittifak) yapıları ve stratejilerine ve bu değişkenlerin birbirlerini nasıl etkilediğine özel olarak değinilecektir. Seçim sisteminin bir araya gelemeyen partileri seçimi kazanmak üzere bir araya getirmesi, aynı yönde yer alan partilerin uzlaşmazlığının bu partilerin en az birinin başarısızlığını nasıl etkilediği yanında; yeni siyasal oluşumların ortaya çıkışı, koalisyonlara eklenmesi ve seçim sonuçlarını etkilemeleri irdelenecektir.

2. İtalya’da Seçim Sistemleri, Seçimler ve Seçim Koalisyonları: 1993-2018

Yerleşik demokrasilerde seçim sistemi reformu siyasetçilerin oyları denetim altına almak istediklerinde *seçkinler ve çoğunluk baskısıyla* ya da siyasetçilerin kitlelerin istemlerine yanıt vermek zorunda kaldıklarında *seçkinler ve kitle etkileşimiyle* gerçekleşir.³⁰ Son dönemlerde, yargı kararlarıyla da seçim sisteminde iyileştirmeler yapılması *siyaset ve yargı alanlarının etkileşimini* gündeme

27 Golder, 2005, ss. 647-649. Ayrıca bkz G. Tsebelis, “Nested Games: The Cohesion of French Electoral Coalitions”, **British Journal of Political Science** 18, Issue. 2 (1988): ss. 145-170. Bu konuda ayrıca bkz., Laver and Schofield, 1990; Cox, 1997 ve Golder, 2006b.

28 Carroll and Cox, 2007, s. 301.

29 Golder, 2006a, ss. 198-199.

30 Alan Renwick, **The Politics of Electoral Reforms: Changing the rules of Democracy**, (Cambridge: Cambridge University Press, May 2010), s.16.

getirmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında İtalya'da dört temel seçim sistemi uygulanmıştır: nispi temsil (1948-1992), karma listeli çoğunluk (1993-2005) ve çoğunluğu elde eden partiye verilen ek sandalyeli (*bonus*) iki farklı nispi temsil sistemi (2005-2015, 2015-2018).³¹ İtalya'da seçim sisteminin iyileştirilmesine yönelik girişimlerin halkın iradesini yansıtmaktan ziyade yasamayı yürütmeye bağımlı kılmak ya da siyasi parti önderlerinin partileri üzerinde etkin bir denetim uygulamayı amaçladığı ileri sürülmektedir.³² İzleyen alt başlıklarda, giriş bölümünde vurgulanan amaçlar doğrultusunda İtalya'da 1993'te başlayan ve yakın dönemlere kadar süren seçim sistemi reformları, seçim koalisyonları ve seçim sonuçları kronolojik sırada incelenmektedir.

2.1. *Mattarellum*: 1993 Seçim Sistemi Değişikliği

İki meclisli parlamenter bir sistemle yönetilen İtalya'da nispi temsil sistemi 1993'te yapılan referanduma değin Temsilciler Meclisi (*Camera dei Deputati*, 630 milletvekili)³³ ve Senato (*Senato della Repubblica*, 315 senatör ve ayrıca, önceki cumhurbaşkanları ve cumhurbaşkanınca atanan yaşam boyu senatörlerden oluşmaktadır)³⁴ seçimlerinde kullanıldı. Senato seçimlerinde uygulanan süper çoğunluk ("super majority clause") kuralı 1993'te yapılan referandumda³⁵ kaldırıldı. Temsilciler Meclisi üyesi Sergio Mattarella'nın hazırladığı seçim tasarısına Sartori tarafından ironik biçimde *Mattarellum* ("biraz çılgın") adı verildi ve 4 Ağustos 1993'te kabul edildi.³⁶ Buna göre, Temsilciler Meclisi ve

31 G. Passarelli, "Electoral Systems in Context: Italy", içinde **The Oxford Handbook of Electoral Systems**, Derleyenler Erik S. Herron, R. J. Pekkanen, and M. S. Shugart, (New York: Oxford University Press, 2018), ss. 851-870.

32 Emanuele Massetti & Arianna Farinelli, "From the Porcellum to the Rosatellum: 'political elite-judicial' interaction' in the Italian laboratory of electoral reforms", **Contemporary Italian Politics** 11, Issue. 2 (May 2009): s. 147.

33 İtalya, nüfus büyüklüğüne göre 3 ila 9 milletvekilinin yarıştığı 100 seçim bölgesine ayrılmıştır. Her seçim bölgesi için partiler bir aday listesi belirler: "Liste başı" adaylar en fazla 10 seçim bölgesinde yarışabilirken, diğer adaylar sadece tek bir seçim bölgesinde seçime katılırlar.

34 22 Nisan 2021 itibarıyla bir tanesi eski cumhurbaşkanı olmak üzere toplam 6 tane yaşam boyu senatör görev yapmaktadır. <http://www.senato.it/leg/ElencoSenatoriAVita/SenatoriAVita.html> (erişim 10 Ağustos 2021).

35 M. Caciagli, "Italy", içinde **Elections in Europe**, Derleyenler D. Nohlen and P. Stöver, (Baden-Baden: Nomos, 1st Edition, 2010), ss. 1027-1100.

36 D. Giannetti and B. Grofman, "Introduction: Long-Run Consequences of Electoral Rules Change: Comparing Italy and Japan", içinde **A Natural Experiment on Electoral Law Reform: Evaluating the Long Run Consequences of 1990s Electoral Reform in Italy and Japan**, Derleyenler Daniela Giannetti and Bernard Grofman, (New York: Springer-Verlag, 2nd Edition, 2011), s.4. Ayrıca bkz. M. Donovan, "The Politics of Electoral Reform

Senato seçimlerinde %4'lük baraj yanında, Senato seçimlerinde dar bölge çoğunluk sistemi ve Temsilciler Meclisi seçimlerinde ise “paralel sistem”³⁷ -milletvekillerinin 475’i (%75) dar bölge çoğunluk sistemi ve 155’i (%25) nispi temsil yöntemi ile seçilecekti- uygulanmaya başlanmıştır. Ayrıca, kalan 155 sandalyenin dağıtılmasında dar bölge seçim çevrelerinden adayların, seçim bölgesi düzeyinde sunulan parti (ya da parti koalisyonu) listelerinden en az biri tarafından desteklenmesi gerekliydi.³⁸ Seçmen, ikinci bir oy pusulasında bu listelerden tercih yapacak; ulusal düzeyde geçerli liste oylarının en az %4’ünü alan listelere nispi temsile göre sandalyeler üç aşamada dağıtılacaktı. İlk aşamada, her seçim bölgesinde, her bir parti listesinin önce toplam geçerli oyları hesaplanacaktı. Elde edilen toplam, dar bölge seçim çevresinden her partinin adaylarının aldığı toplam oydan listenin ikinci sırasındaki adayın aldığı toplam oyun çıkarılmasıyla *scorporo* (oy çıkartılması) olarak bilinen bir sayıyı belirlenecekti.³⁹ İkinci aşamada, tüm seçim listelerinin geçerli oy toplamları, her bir seçim çevresinde nispi temsile göre dağıtılacak sandalye sayısına bölünerek bir kota sayısı oluşturulacaktı. Son olarak, her bir partinin ilk aşamada belirlenen geçerli oy toplamları kota sayısına bölünerek, oy oranlarının büyüklüğüne göre sandalyeler dar bölgeden seçilmemiş adaylara dağıtılacaktı. *Mattarellum*, 1994, 1996 ve 2001 ulusal seçimlerinde uygulanmıştır. Sonuç olarak, çoğunlukçu olan bu mekanizma, iki ana koalisyonun her birini kendi içinde parçalanmaya teşvik etti. Bu durum, daha küçük partilerin, bazı seçim bölgelerinde seçimlere katılmama anlaşması yaparak, öteki seçim çevrelerinde koalisyonlara sağlayacakları destekleri müzakere etmelerini sağladı. Böylece, seçim çevresi düzeyinde çoğunlukçu bir yaklaşım izlenirken, ulusal düzeyde siyasi parçalanmanın azalması istenilen düzeyde olmadı. Bir yandan çoğunlukçu yaklaşım “orantılılaştırılırken” (nispileştirilirken), bu

in Italy”, **International Political Science Review** 16, Issue. 1 (January 1995): ss. 47-64.

- 37 Paralel (ya da karma) sistemler, 1990’larda öne çıkan bir yöntem olarak nispi temsilin olumlu yönlerini ‘kazanan sandalyelerin hepsini alır’ biçiminde tanımlanan dar bölge çoğunluk sistemiyle birleştiren bir yöntemdir. Bu çalışmanın yapıldığı tarihte yaklaşık yirmi ülkede (Kamerun, Hırvatistan, Guatemala, Gine, Japonya, Güney Kore, Nijer, Rusya Federasyonu, Seyşeller ve Somali –nispi temsil ve dar bölge çoğunluk sistemi-, Arnavutluk, Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan ve Litvanya’da iki türlü dar bölge sistemi-, Andorra - milletvekillerinin yarısı blok oy ile seçilir-, Tunus ve Senegal –bazı milletvekilleri parti blok oyu ile seçilir- ve Tayvan -olağan dışı bir yöntemle nispi temsil bileşeni ile birlikte yarı nispi temsil olarak tanımlanan devredilemez tek oy sistemi-. ACE: The Electoral Knowledge Network, Electoral Systems, <https://aceproject.org/ace-en/topics/es/default>. (erişim 12 Haziran 2021)
- 38 J. L. Newell and M. J. Bull, “The Italian General Election of May 2001”, Keele European Parties Research Unit (KEPRU), Working Paper No. 4 (2001), s. 29.
- 39 M. Regalia, “Electoral Systems”, içinde **The Oxford Handbook of Italian Politics**, Derleyenler E. Jones and G. Pasquino, (Oxford: Oxford University Press, 2015), ss. 138-139.

“orantılılaştırma” adaylar ve seçmenleri arasında güçlü bağların gelişmesini de engelledi.

1994 Seçimleri: İttifaklar ve Seçim Sonuçları

İtalya’da 1992’de yapılan seçimlerde Batı yanlısı Hıristiyan Demokratlar, İtalyan Sosyalist Partisi (*Partito Socialista Italiano*, PSI), İtalyan Sosyal Demokrat Partisi (*Partito Democrarico*, PD), İtalyan Cumhuriyetçi Partisi (*Partito Repubblicano Italiano*, PRI) ve İtalyan Liberal Partisi (*Partito Liberale Italiano*, PLI) “Temiz Eller” olarak bilinen yolsuzluk soruşturmaları⁴⁰ nedeniyle büyük oy kayıplarına uğradılar. Silvio Berlusconi İtalya İleri (*Forza Italia*, FI) partisi ile yolsuzluk skandalı nedeniyle kamuoyu desteğini yitiren beş partiden (*Pentapartito*) oluşan ve kısaca CAF (parti önderlerinin soyadlarından Craxi, Andreotti and Forlani) olarak bilinen önceki koalisyon partilerinin seçmenlerinin desteğini almaya yöneldi. Komünistlerin iktidarını önlemek amacıyla birbirleriyle ittifak kurmaları olanaksız iki partiyle pragmatik bir yaklaşımla iki ayrı koalisyon oluşturdu. Bunlardan ilki, kuzey İtalya’daki seçim çevrelerinde Kuzey Ligi (*Lega Nord*, LN) ile oluşturduğu Özgürlükler Kutbu (*Polo delle Libertà*, PdL) ve ikincisi de İtalya’nın merkez (orta) ve güney bölgelerindeki seçim çevrelerinde etkili olan muhafazakâr Ulusal İttifak Partisi (*Alleanza Nazionale*, AN) ile oluşturduğu İyi Yönetim Kutbu’dur (*Polo del Buon Governo*, PdBG). Öteki partilerden Hıristiyan Demokratik Merkez (*Centro Cristiano Democratico*, CCD), Merkez Birliği (*Unione di Centro*, UdC) ve Liberal Demokratik Kutup (*Polo Liberal Democratico*, PLD), FI ile konfederasyon halinde bu koalisyonda yer aldılar.

Karşı seçim koalisyonu eski İtalyan Komünist Partisi (*Partito Comunista Italiano*, PdCI) genel sekreteri Achille Occhetto önderliğinde Sol Demokratik Parti (*Partito Democratico della Sinistra*, PDS)⁴¹ ve Komünist Yeniden Kuruluş Partisi (*Partito della Rifondazione Comunista*, PRC) tarafından oluşturulan merkez sol “İlerici İttifak” (*Alleanza dei Progressisti*, AdP) oldu.⁴² Üçüncü seçim

40 “Temiz Eller” (*Mani pulite*) operasyonu 1990’larda İtalya’da siyasi yolsuzluğa yönelik ülke düzeyinde yürütülen ve sonucunda İtalya’da “Birinci Cumhuriyet”in (1946-1993) sona erdiği ve birçok siyasi partinin tarih sahnesinden silindiği bir adli soruşturmaydı. Bkz. S. Z. Koff and S. P. Koff, **Italy: From the First to the Second Republic**, (London: Routledge, 1st Edition, 2000), s. 2.

41 D. Giannetti and R. Mule, “The Democratici di Sinistra: In Search of a New Identity”, *South European Society and Politics* 11, Issue. 3 (December 2006): ss. 457-475.

42 Roberto D’Alimonte, “Italy: A Case of Fragmented Bipolarism”, içinde **The Politics of Electoral Systems**, Derleyenler M. Gallagher and P. Mitchell, (United Kingdom: Oxford University Press, 2005), s. 265. Ayrıca bkz. Golder, 2006b, s. 160. Bu ittifakta yer alan öteki küçük parti ve hizipler şunlardır: Sosyal Hıristiyanlar (Cristiano Sociali, CS), Yeşiller Federasyonu (Federazione dei Verdi, FdV), PSI, Sosyalist Yeniden Doğuş Partisi (Rinascita

ittifakı olan ve 1994'te kurulan İtalya İçin Birlik (*Patto per l'Italia*) iki partiden oluşuyordu. Bunlar, Hıristiyan demokrat ve sosyalist merkez parti konumundaki İtalyan Halk Partisi (*Partito Popolare Italiano*, PPI) ile Hıristiyan demokrat ve liberal merkez parti konumundaki Ulusal Yeniden Doğuş ya da öteki adıyla Segni Paktı'ydı (*Patto Segni, Patto di Rinascita Nazionale*).⁴³

Bu arada, 13 Ocak 1994'te, Başbakan Carlo Azeglio Ciampi, hükümetin seçim reformu ve bütçede kemer sıkma biçimindeki iki temel hedefine ulaştığını belirterek istifasını sundu. Üç gün sonra, Cumhurbaşkanı Oscar Luigi Scalfaro Parlamentoyu feshetti.⁴⁴ Parlamento seçimleri 27 Mart 1994'te yapıldı ve 67 siyasi parti seçimlere katıldı. Yolsuzluk karşıtlığı ve siyasi rüşvet skandallarının⁴⁵ egemen olduğu kampanyada, Berlusconi, ekonomide işsizliğe, savurgan harcamalara, yüksek vergilere ve yolsuzluğa karşı koymak üzere “yeni bir İtalyan mucizesi” yaratma sözü verdi. Ayrıca, tek üyeli seçim bölgelerinde sandalye kazanmak amacıyla, *İtalya İleri* bölgesel olarak çeşitlendirilmiş siyasi ittifaklar arayarak “özgün” bir seçim stratejisi benimsedi. Buna karşılık, PCI'nın halefi olan ve Achille Occhetto tarafından yönetilen PDS, Başbakan Ciampi'nin kemer sıkma ve özelleştirme politikalarını sürdürme sözü verdi. Berlusconi'nin önderliğindeki merkez sağ Özgürlükler Evi (*Casa della Libertà*, CdL) koalisyonu İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinden bu yana İtalya'da seçimleri kazanan ilk merkez-sağ koalisyon oldu.⁴⁶

Seçim sistemi reformu partizan görüşlerin kutuplaştırılmasına yaradı. Özellikle, çoğunluk sisteminin geçerli olduğu seçim çevrelerindeki başarıları ile merkez-sağ koalisyonun iki üyesi, LN ve FI Kuzey İtalya'da ve Sicilya'da etkili olurken, Ulusal İttifak İtalya'nın güneyinde başarı gösterdi. Muhalefetteki İlerlemeci İttifak ise “Kızıl Kuşak” (Red Belt) olarak bilinen orta İtalya'da

---

Socialista, RS), Demokrasi Hareketi (Movimento per la Democrazia – La Rete.). Bkz., R. D'Alimonte, “Mixed Electoral Rules, Partisan Realignment, and Party System Change in Italy”, içinde **Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?** Derleyenler M. S. Shugart and M. P. Wattenberg, (United Kingdom: Oxford University Press, 2003), s. 347.

43 L. Morlino, “Political Parties and Democratic Consolidation in Southern Europe”, içinde **The Politics of Democratic Consolidation: Southern Europe in Comparative Perspective (New Southern Europe)**, Derleyenler R. Gunther, N. P. Diamandouros, and H.-J. Puhle, (USA: The Johns Hopkins University Press, 1995), ss. 315-388.

44 İtalya Anayasası'na (Madde 61) göre, Cumhurbaşkanı tarafından parlamentonun feshedilmesini (Madde 81) izleyen 70 gün içinde yeni bir seçim yapılması gerekmektedir.

45 S. Waters, “Tangentopoli’ and the emergence of a new political order in Italy”, **West European Politics** 17, Issue. 1 (1994): ss. 169-182.

46 S. Burgess, “The New Italy and the general election of March 1994”, **Representation** 32, Issue. 118 (1994): ss. 33-35.

üstünlük sağladı. Temsilciler Meclisi'nde merkez sağ geçerli oyların %42,9'u ile sandalyelerin 366'sını (%58,1), İlerlemeci İttifak, geçerli oyların %34,4'ü ile sandalyelerin 213'ünü (%33,8) kazanırken İtalya Paktı ise geçerli oyların %15,7'si ile sandalyelerin 46'sını (%7,3) elde etti. Öteki partiler ise, oyların %7'sini ve sandalyelerin 5'ini (%0,8) kazandılar. Senato'da sandalye dağılımında merkez sağ 156 (%49,5), İlerlemeci İttifak 122 (%32,9) ve İtalya Paktı büyük bir kayıpla 31 (%16,69) sandalyeye sahip oldu. Senato'da bölgeci partiler dar bölge ve nispi temsil sistemi uygulanan seçim çevrelerinde toplam 5 sandalye kazandılar.

İtalya İleri'nin seçimlerde halkın hoşnutsuzluğunu istismar etmesiyle birlikte, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana İtalyan siyasetine egemen olan merkez partilere karşıt genel bir tutum ortaya çıktı. Böylece, İtalyan Birliği kurulduğundan bu yana seçimler yoluyla demokrasinin önündeki engel kalkarak iktidarın değişmesi olanaklı oldu.⁴⁷ Meclis'teki sayısal üstünlüğe karşın, muhafazakâr partiler, aralarındaki çekişme ve farklı görüşler nedeniyle yeni hükümeti kurmakta zorlandılar. Berlusconi, seçim koalisyonundaki partilerin desteğiyle 11 Mayıs 1994'te bir koalisyon hükümeti kurdu.⁴⁸ Eski kurumsal yolsuzluk sisteminin üzerine gidip kendi lehine kullanmaya ve dikkati muhaliflerine çevirmeye başladı. Berlusconi'nin ticari ilişkileri hakkında yolsuzluk soruşturmasının başlatılmasıyla birlikte, ayrılıkçı popülistlerin ve merkezizetçi post-faşistlerin desteğiyle kurulan koalisyon tartışmaları ile İtalya İleri Partisi bir yıl içinde hükümete verdiği desteği geri çekti. Lamberto Dini başkanlığında 17 Ocak 1995'te bir teknokratik hükümet kuruldu.⁴⁹ Ancak Dini, koalisyon ortaklarından ziyade muhalefet partilerinden destek görünce Mayıs 1995'te istifa etti. Cumhurbaşkanı Oscar Luigi Scalfaro'nun yeni hükümet kurulması yönündeki görüşmeleri sonuçsuz kalınca, Şubat 1996'da erken seçim kararı alındı.

1996 Seçimleri: İttifaklar ve Seçim Sonuçları

Bir önceki seçime katılan ittifaklarda 1994-1996 döneminde önemli değişiklikler oldu.⁵⁰ Eski Başbakan Dini ve Berlusconi'nin seçimleri kazanmasında önemli katkı sağlayan Kuzey Ligi'nin önderi Umberto Bossi Berlusconi'nin başbakanlığını desteklemeyeceklerini açıkladı. Sol Demokratik Parti önderliğinde

47 J. L. Newell and M. J. Bull, "The April 1996 Italian General Election: The Left on Top or on Tap?" **Parliamentary Affairs** 49, Issue. 4 (October 1996): ss. 616-647.

48 P. Ginsborg, **Italy and Its Discontent Family, Civil Society, State, 1980-2001**, (New York and Basingstoke: Palgrave MacMillan, 2006), ss. 294-299.

49 Newell and Bull, 1996, s. 623.

50 Newell and Bull, 1996, s. 627.

oluşturulan ve 1997-2007 arasında varlığını sürdüren Zeytin Ağacı (*L'Ulivo - Olive Tree*) ittifakına bir önceki İlerlemeci İttifak'ta yer alan birçok siyasi parti/hareket katıldı.⁵¹ Seçimden önce Prodi'nin önderliğindeki bu seçim koalisyonuyla anlaşılan Komünist Yeniden Kuruluş Partisi seçimlere ayrı katıldı. Buna karşılık, Berlusconi'nin bir önceki seçimlerde oluşturduğu pragmatik karşıt ittifaklar dağıldı ve Özgürlükler Kutbu ittifakında İtalya İleri önderliğinde sadece Ulusal İttifak Partisi, Hıristiyan Demokratik Merkez ve 1995'te kurulan Birleşik Hıristiyan Demokratlar (*Cristiani Democratici Uniti*, CDU) kaldılar. Kuzey Ligi bazı üyelerinin daha itibarlı makamlar sözü verilerek İtalya İleri'ye geçmesinden kaynaklı olarak bu ittifakta yer almadı.⁵² Ayrıca, liberal ve liberteryan İtalyan radikallerinin seçim listesi olan Pannella Listesi de (*Lista Pannella*, LP) seçimlere ayrı olarak katıldı. Toplamda 273 ayrı grup seçimlere katılmak üzere aday listelerini sundu. Seçim kampanyasında temel tartışma konuları ekonomi, vergi ve sağlık reformuydu. Parti önderleri arasındaki farklılıklar kadar politikalara ve büyük ittifakların istikrarı sorununa da vurgu yapıldı.

Seçim sonuçları, Prodi'nin önderliğindeki Zeytin Ağacı İttifakına Parlamento'nun her iki kanadında açık zafer getirdi, ancak Temsilciler Meclisi'nde mutlak çoğunluğa ulaşamayınca hükümetin kurulması amacıyla dışarıdan desteğe gerek duyuldu. Genel seçim sonuçları, yaklaşık 150 yıl içinde solun ilk kez iktidar olma olasılığını getirirken, İtalyan siyasetinin iki kutuplu eğilimini güçlendirdi. Temsilciler Meclisi'nde Zeytin Ağacı 285 (%45.2), Özgürlük Kutbu 246 (%39), Kuzey Ligi 59 (%9.3) ve Komünist Yeniden Kuruluş 35 (%5) ve bölgeci partiler 5 (%0.7) sandalye kazanırken, bu dağılım seçim sonuçlarına göre oldukça orantısallık taşımıştır. Senato'da sandalye dağılımında Zeytin Ağacı 157 (%49.8), Özgürlük Kutbu 116 (%36.8), Kuzey Ligi 27 (%8.5), Komünist Yeniden Kuruluş 10 (%3.1) ve öteki partiler 5 (%1.5) sandalye elde etmişlerdir. Senato seçimlerinde dar bölge sisteminin birinci partilere aşkın temsil sağladığı görülmektedir.

Yukarıda 1994 seçimlerine ittifaklara yönelik olarak yapılan genel değerlendirmeler 21 Nisan 1996 seçimleri için de geçerlidir. Temsilciler Meclisi seçimlerinde nispi temsil yönteminde ittifaklarda yer alan küçük partilerin lehine

51 Bu partiler şunlardır: Yeşiller Federasyonu, Demokrasi Hareketi, PSI'nin ardılı İtalyan Sosyalistleri, merkez liberal İtalyan Yenilenmesi (*Rinnovamento Italiano*, RI), toplumcu liberal Demokratik Birlik Partisi (*Unione Democratica*, UD), Prodi Popülerleri (*Popolari per Prodi*), Özerk Ladina Birliği (*Unione Autonomista Ladina*, UAL). Senato seçimlerinde merkez sol bölgesel parti olan Venedik Özerk Ligi (*Venetian Autonomy League*, LAV) ve milliyetçi-ayrılıkçı Sardinya Hareket Partisi de (*Partito Sardo d'Azione*, PSD'Az ya da PSDA) bu ittifaka katılmıştır.

52 Newell and Bull, 1996, s. 626. Ayrıca bkz. Y. Yıldırım, "İtalya'nın Bitmeyen Siyasal Krizlerinde M5S, Lega ve PD Dönemi", **Siyasal: Journal of Political Science** 30, Sayı. 1 (Mart 2021): ss. 95-97.

ancak seçimlere tek başına katılan öteki küçük partilerin aleyhine sonuçlar getirmiştir. Öte yandan, ittifaklardan ayrılan partilerin seçimlerde büyük kayıplar yaşadıkları görülmektedir. Senato seçimlerinde dar bölgelerde ittifakların başarıları yanında ittifaklarda önder partilerin sandalye sayılarını küçük partilere göre daha fazla artırdığı görülmektedir. Buna karşılık Senato seçimlerine tek başına katılan partilerin kayba uğradıkları görülmektedir. Zeytin Ağacı ve Komünist Yeniden Kuruluş arasındaki ittifaka bağlı olarak, Zeytin Ağacı'nın seçimlere katılmadığı bölgelerde adayların "İlerici İttifak" adayları olarak yarışmasıyla, daha merkezi konumdaki seçmenlerin sağa kayma riskinin en aza indirildiği görülmektedir.⁵³ İkinci olarak, 1994 seçimlerinin tüm sol adayların tek bir parti/ittifak listesinden seçime katıldıklarında aşırı sol adaylara oy vermekte çekimser davranan seçmenlerin, Zeytin Ağacı'nın adaylarını desteklemeleri kolaylaşmıştır. Son olarak, "İlerici" adayların büyük çoğunluğu solun zaten güçlü olduğu "Kırmızı Kuşak" (Red Belt) bölgelerinde seçimlere katılarak seçmenin sağa sapmalarını en aza indirmeyi başardı. Kuzey Ligi'nin tek başına seçimlere girmesi, özellikle, tek adaylı seçim çevrelerinde adaylarının merkez sağ tarafından desteklenmemesine ve böylece, merkez solun 1994'te kazanamadığı yerlerde kazanmasına neden oldu. Sonuç olarak, merkez solun başarısı ya da merkez sağın başarısızlığı, iki yıl içersinde değişen seçmen eğilimlerinden ziyade, seçim sistemi ve daha çok bu sürede partilerin yapılanmasındaki ve ittifak stratejilerindeki değişikliklerden kaynaklandığı görülmektedir.

Prodi, Mayıs 1996'da çoğunluğu Sol Demokratik Parti milletvekillerinden ve eski Başbakan Dini'nin dışişleri bakanı olarak yer aldığı hükümeti kurdu. Parti genel sekreteri Massimo D'Alema yönlendirdiği söylenen bir girişimle Komünist Yeniden Kuruluş Partisi'nin yeni ekonomik önlemlere karşı çıkarak hükümetten desteğini çekmesi üzerine, 21 Ekim 1998'de İtalya tarihinde ilk kez bir hükümete karşı güvensizlik oyu verildi.⁵⁴ D'Alema'nın kurduğu yeni hükümet, yerel seçimlerde alınan başarısız sonuçlar nedeniyle 26 Nisan 2000'de istifa etti. Daha sonra Giuliano Amato'nun kurduğu hükümet Haziran 2001'e değin görevde kaldı.

2001 Seçimleri: İttifaklar ve Seçim Sonuçları

Bir sonraki seçimlere 13 Mayıs 2001'de yeniden biçimlenen başlıca iki ittifak grubu katıldı. Bunlardan ilki olan Özgürlükler Evi farklı partiler ve küçük ittifaklardan oluşmaktaydı.⁵⁵ Görüleceği gibi 1993'ten bu yana bu ittifaka

53 Newell and Bull, 1996, s. 642.

54 Ginsborg, 2006, s. 310.

55 Bunlar, FI, AN, LN, CCD ile CDU'nun oluşturduğu Beyaz Çiçek (*Bianco fiore*, BF) seçim ittifakı, sosyal demokrat Yeni İtalyan Sosyalist Partisi (*Nuovo Partito Socialista*

katılan partilerin ideolojileri ve siyasal konumları farklılaşırken aynı zamanda çeşitlenmiştir. İkinci seçim ittifakı merkez, sol, sosyalist, komünist ve bölgeci partilerden oluşan ilk kez 1996’da kurulan ancak değişik isimlerle varlığını sürdüren Zeytin Ağacı’ydi.⁵⁶

Seçim sisteminin ittifaklara katılan küçük partilere orantısız sandalye sağlayan sistemini aşmak üzere 2001’de, büyük partiler *sahte listeler* (“liste civetta”) hazırladılar. Tek üyeli seçim bölgelerindeki Zeytin Ağacı ya da Özgürlükler Evi adayları, adlarını gerçekten ait oldukları partilerle değil, tek amacı “gerçek” partilerden alınan oy sayısını en aza indirmek olan özel olarak oluşturulmuş listelerle, -örneğin, Özgürlükler Evi adayları “Akrep’in Ortadan Kaldırılması İçin Liste”- ilişkilendirdiler. Bu nedenle, Komünist Yeniden Doğuş, Kuzey Ligi ve “Temiz Eller” soruşturması savcısı Di Pietro’nun İtalya Değerleri Partileri büyük yenilgiye uğradılar.⁵⁷ Temsilciler Meclisi seçimlerinde Özgürlükler Evi İttifakı’nın önderi olan İtalya İleri sandalye sayısını artırırken, bu ittifaka yeniden katılan Kuzey Ligi önemli kayıpla karşılaştı. Öteki ittifak üyeleri ise görece kazanç elde etmişlerdir. Zeytin Ağacı İttifakı’nda ise önde gelen partiler (Sol Demokratlar ve Papatya), merkez sol hükümetlerin İtalya’nın mali sorunlarına çözüm getiren yasal düzenlemeler getirmesine karşılık seçimlerde güç kaybederken, bölgesel partiler ve İtalyan Komünistleri öne çıktılar. Benzer sonuçlar Senato seçimlerinde de görülmektedir. Koalisyon stratejisinin öne çıkması sonucunda seçmenlerin öteki partilere yönelmemesi bir anlamda “yarı-çoğunlukçu” seçim sisteminin bir sonucuydu. Berlusconi önderliğindeki merkez sağ koalisyon Temsilciler Meclisi’nde 368 (%58,4) ve Senato’da 176 (%42,5) az bir farkla çoğunluğu elde ederken, İtalya İleri açık üstünlük kazandı. Buna karşılık, merkez sol Zeytin Ağacı İttifakı ve seçimlere ayrı katılan Komünist Yeniden Doğuş önemli kayıplar verdi. Zeytin Ağacı Temsilciler Meclisi’nde 251 (%39,8) ve

---

Italiano, NPSI), liberal-muhafazakâr bölgeci Sardinyalı Reformcular (*Riformatori Sardi*, RS), bölgeci sosyal-demokrat Yeni Sicilya (*Nuova Sicilia*, NS). Senato seçimlerinde PRI ile yeni-faşist Toplumsal Hareket Üç Renkli Alev (*Movimento Sociale Fiamma Tricolore*, MSFT) CdL ittifakına katılmıştı. Bkz. A. Arısoy, “İtalya’da Kuzey Bölgeselciliği ve Kuzey Ligi Hareketi”, **Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi** 1, Sayı. 1 (2010): ss. 33-34.

56 Bu ittifaka, Sol Demokratlar (Democrazia di Sinistra), kısa adıyla Papatya (Daisy) olan merkez parti (*Democrazia è Libertà – La Margherita*, DL), Yeşiller Federasyonu ve İtalyan Demokratik Sosyalistlerinin oluşturduğu seçim ittifakı olan Günebakan (*Il Girasole*), İtalyan Komünistleri Partisi (PdCI) ile özerklik yanlısı bölgeci Güney Troller Halk Partisi (*Südtiroler Volkspartei*, SVP), “Trieste için Illy ile Birlikte Partisi” ve bölgeci Aosta Vadisi Partisi (*Vallée d’Aoste*, VdA) katılmıştır. Senato seçimlerinde ise “Trieste için Illy ile Birlikte” hareketi ittifaka katılmazken bağımsızlar bu ittifaka katılmışlardı. Bkz. Newell and Bull, 2001, ss. 3-4.

57 S. Fabrini and M. Gilbert, “The Italian General Election of 13 May 2001: Democratic Alternation or False Step?” **Government and Opposition** 36, No. 4 (April 2003): s. 525.

Komünist Yeniden Doğuş 11 (%1,7) sandalye kazanırken Senato'da merkez sol 130 (%41,2) ve Komünist Yeniden Doğuş 4 (%1,2) sandalye elde etmiştir. Öteki partiler Temsilciler Meclisi'nde varlık göstermezken, Senato'da 5 (%1,5) sandalye kazanmışlardır. Seçim sonuçlarının en önemli göstergesi İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra gelişen iki kutuplu bir demokrasi modelinin İtalya'da varlığını sürdürmesidir. İki büyük seçim koalisyonundan herhangi birinden çekilen partiler seçimin kaybedenleri oldular. Seçim sonuçları Parlamento'nun her iki kanadında çoğunluğun değişmesine neden olmakla birlikte, seçmenlerin oy tercihi 1996 seçimlerine benzerlik gösterdi. Önceki seçimlerde olduğu gibi süreklilik gösteren bir sonuç dar bölge seçim sisteminin uygulandığı seçim çevrelerinde ittifakların daha başarılı olduğu nispi temsil yönteminin ittifaklarda yer alan partiler yanında seçimlere tek başına katılan partilerin kısmen başarılı oldukları görülmektedir.⁵⁸

Berlusconi, 11 Haziran 2001'de hükümeti kurdu. Cumhuriyet tarihindeki en uzun süre (1412 gün) ve birleşik İtalya tarihinde ise 1861'den bu yana Mussolini dönemi dışında en uzun süre iktidarda kalan ikinci hükümet oldu. İttifakın seçmen desteği 2003'te yerel seçimler, 2004'te Avrupa Parlamentosu seçimleri ve daha sonra 2005'te bölgesel seçimlerde azalınca, ittifakın bileşiminde değişiklikler oldu. Hıristiyan ve Merkez Demokratlar Birliği ile Yeni İtalyan Sosyalist Partisi'nden bakanlarının çoğu hükümetten ayrılınca, Berlusconi de istifa etti. Arkasından, Berlusconi aynı ortaklarla bakanları ve hükümet programını değiştirerek yeni bir hükümet kurdu.⁵⁹ Bu hükümet, 23 Nisan 2005 ve 17 Mayıs 2006 arasında görevde kalırken, bu sürede vergi ve seçim reformları gündeme geldi.

2.2. *Porcellum*: 2005 Seçim Sistemi Değişikliği

Seçim sisteminde 2005'te yapılan değişikliklerle, dar bölge sisteminin yerine "basit kota ve en büyük artıklar" (*Hare* yöntemi)⁶⁰ nispi temsil yöntemi, barajlar ve çoğunluğu elde eden partiye Temsilciler Meclisinde ulusal düzeyde (Aosta Vadisi seçim çevresi dışında) ve Senato'da seçim çevresi (Aosta Valley, Trentino-Alto Adige and Molise seçim çevreleri dışında) verilen ek sandalyeyi (bonus) esas alan karma bir sistem getirildi. Buna göre, Temsilciler Meclisi'nde oyların çoğunluğunu alan ancak 340 sandalye kazanamayan seçim listesi ya da koalisyonunun, bu sayıya ulaşması amacıyla ek sandalye verilecekti. Böylece, İtalya Senato üyesi Roberto Calderoli'nin tasarladığı ve Sartori'nin *Porcellum*

58 G. Pasquino, "The Italian national elections of 13 May 2001", *Journal of Modern Italian Studies* 6, Issue. 3 (2001): ss. 371-387.

59 Moury, February 2011, ss. 35-50.

60 Hare kotası, devredilebilir tek oy sistemine göre yapılacak seçimlerde kullanılacak en basit kota sistemidir. Devredilebilir tek oy sisteminde, kotaya ulaşan bir aday seçilirken, bir adayın kotanın üzerinde aldığı oylar başka bir adaya aktarılır.

takma adını verdiği bu yasa; blok liste üzerinde seçmenlere tercih yapma olanağı vermezken, birden fazla listenin, grubun ya da seçim koalisyonlarının seçimlere katılması sağlandı.⁶¹ Temsilciler Meclisi seçimlerinde her parti ya da liste ulusal oyların en az %4'ünü, seçim ittifakları (koalisyonlar) ise oyların en az %10'unu alırsa sandalye kazanabilecekti. Ulusal düzeyde öngörülen barajı aşan bir ittifaka bağlı listeler, oyların %2'sini aşmaları durumunda ve aynı ittifak içinde yer alan ancak bu barajın altında kalan birinci parti de sandalye dağılımına katılıyordu. Senato'da ise sandalye kazanmak üzere, her parti ya da listenin geçerli oyların en az %8'ini ve ittifakların ise en az %20'sini alması gerekiyordu. Ulusal düzeyde öngörülen barajı aşan bir ittifakla bağlantılı listeler, geçerli oyların %3'ünü aşmaları halinde sandalye dağılımına katılacaklardı. Yasal olarak tanınan dilsel azınlıkların yaşatılması amacıyla, seçim koalisyonu halinde olsun ya da olmasın, onları temsil eden seçim listelerinin, seçime katıldıkları seçim bölgesinde oyların en az %20'sini almaları durumunda Temsilciler Meclisi'ne girmesine olanak sağlandı. Cumhuriyet Senatosu'nda Trentino-Alto Adige bölgesinde seçilecek 7 sandalyeden 6'sının, bir önceki seçim yasasında öngörülen biçimde dar bölge sistemine göre belirlenmesi kabul edilmiştir. Bu seçim sisteminin asıl amacı, partilerin tek başlarına ya da bir seçim ittifakının bir parçası olarak seçime katılacakları seçim koalisyonları oluşturulmaları ve geniş seçim ittifaklarının teşvik edilerek küçük partilerin bu ittifaklara katılmasını özendirme idi. Adayların 27 seçim çevresinde de yarışabildiği *Porcellum* seçim sistemi 2006, 2008 ve 2013'te yapılan Temsilciler Meclisi ve Senato seçimlerinde uygulanmıştır.

2006 Seçimleri: Seçim İttifaklar ve Sonuçları

İtalya'da 9-10 Nisan 2006'da yapılan parlamento seçimleri, Nisan 2005'te yapılan bölgesel seçimlerde 13 bölgenin 11'inin muhalefetin ittifakı olan Zeytin Ağacı tarafından kazanılması, Özgürlükler Evi İttifakı'nın tek taraflı olarak kabul ettiği anayasa reformunun Haziran 2006'da yapılan referandumda büyük bir çoğunlukla reddedilmesi, iş güvenliği ve ekonomik sorunların gölgesinde yapılmıştır. Yurt dışında yaşayan İtalyan seçmenlerin posta ile oy kullanmaları kolaylığı ilk kez bu seçimde uygulanmıştır.⁶² Seçim sisteminin hedefi olan daha kapsamlı seçim ittifaklarının oluşturulması gerek merkez sağ gerekse merkez solda yeni partilerin de katılımıyla büyük oranda gerçekleşmiştir.

İtalyan merkez solunun simgesi olan Zeytin Ağacı koalisyonu, eski Başbakan

61 Massetti & Farinelli, 2009, ss. 137-157.

62 J. L. Newell, "The Italian election of May 2006: Myths and realities", **West European Politics** 29, No.4 (September 2006): ss. 802-813

Romano Prodi'nin önderliğinde Birlik (*Union*) adını alarak genişletildi.⁶³ Özgürlükler Evi İttifakı'nda İtalya İleri ve Ulusal İttifak yanında birleşen Hıristiyanlar ve Merkez Demokratlar Birliği (*Unione dei Democratici Cristiani e Democratici di Centro*, UDC), Kuzey Ligi ile birlikte birçok parti yer aldı.⁶⁴

Temsilciler Meclisi seçimlerinde seçmenlerin koalisyonlar bağlamında yeniden saflaşmaları ve muhalefetteki Birlik İttifakı'nın küçük bir farkla çoğunluğu elde etmesi yanında kazandığı 60 ek sandalye ve yurt dışı seçmenlerin oylarıyla bu ittifakı oluşturan merkez sol partiler üstünlük elde etmiştir. Seçimin belirgin sonuçlarından biri, iki koalisyondan herhangi birine bağlı olmayan “üçüncü güçler”e verilen desteğin çarpıcı bir biçimde azalmasıydı.⁶⁵ Bir önceki seçimle karşılaştırıldığında iki koalisyon partisinin toplam oylarında çok az değişiklik olmuştur. Merkez sol oylar %46,1'den %49,7'ye yükselirken, Özgürlükler Evi'nin oyları %49,9'dan %49,4'e düşmüştür. Zeytin Ağacı, ittifakı oluşturan partilerden daha fazla oy alma kapasitesine sahip olurken, Berlusconi'nin İtalya İleri Partisi %6'ya yakın oy kaybını ittifak bileşenlerinden UDC'nin %5'e yakın oy artışıyla dengelenmiştir. Yeni seçim sisteminin genel olarak ittifakların sandalye sayısını etkilerken, kazanan ittifakın küçük ortaklarının güçleri oranında sandalye kazanmalarına ve parlamentodaki parti sayısının parçalanmasına yol açtığı

63 İttifakta yer alan partiler şunlardır: Zeytin Ağacı (Sol Demokratlar ve Demokrasi Özgürlüktür (*Daisy*, Papatya), PRC, sosyal-demokrat ve liberal partilerin oluşturduğu Gül Yumruktur (*Rosa nel Pugno*, RnP) ittifakı, PdCI, Değerler İtalyası Partisi (*Italia dei Valori*, IdV), Yeşiller Federasyonu, Hıristiyan merkez partisi Avrupa İçin Demokratlar Birliği (*Unione Democratici per l'Europa*, UDEUR), merkez parti konumundaki Emekliler Partisi (*Partito Pensionati*, PP), Yeni İtalyan Sosyalist Partisi (NSPI)'den ayrılarak kurulan sosyal-demokrat İtalyan Sosyalistleri (*Il Partito Socialisti Italiani*, PSI), Güney Trol Halk Partisi ile Özerklik, Özgürlük ve Demokrasi Partisi (*Autonomie Liberté Démocratie*, ALD). İttifakta yer alan öteki partiler, Tüketiciler Listesi (Lista Consumatori, Lombardiya Özerklik Ligi (*Lega per l'Autonomia Lombarda*, LAL) ve ayrılıkçı öz yönetimci Venedik Cumhuriyeti Ligi'ydi (*Liga Veneta Republica*, Venetian Republic League, LVR). Bkz. M. Calingaert, “Italy's choice: Reform of stagnation”, **Current History**, 107, No.707 (March 2008): ss. 106-107.

64 Bölgeci Hıristiyan demokrat Özerklik Hareketi (*Movimento per le Autonomie*, MpA), Özerklik İçin Hıristiyan Demokratlar (*Democrazia Cristiana per le Autonomie*, DCA) ile birlikte sosyal-demokrat NPSI, aşırı sağ partilerin oluşturduğu Toplumsal Seçenek (*Alternativa Sociale*, AS), MSFT, Avrupa Birliği para birimi Avro karşıtı Avroya Hayır Hareketi (*Movimento No Euro*). İtalya Birleşik Emekliler Federasyonu Partisi (*Federazione Italiana Pensionati Uniti*, F.I.P.U.), liberal çevresi Yeşiller (*Verdi*), İtalyan Liberal Partisi (*Partito Liberale Italiano*, PLI), Dünyada İtalya İçin Tremaglia İle Birlikte (*Per l'Italia nel mondo con Tremaglia*) ile Batı medeniyeti ve tüketici hakları savunucusu S.O.S. İtalya (*S.O.S. Italia*) seçimlerde bu ittifakta yer aldılar. Bkz. Calingaert, 2008, s.106.

65 Newell, 2006, s. 807.

görülmektedir. Senato seçimlerinde ise ülke içinde oy ve sandalye sayısında önde olan Özgürlükler Evi İttifakı, yurt dışı oylar nedeniyle toplamda çoğunluğu elde edememiştir. Bu bağlamda, özerklik talep eden bölgelerde (Aosta Vadisi ve Güney Troller), Birlik İttifakı'nda yer alan "bölgeci partiler" çoğunluğu sağlamışlardır.⁶⁶

Cumhurbaşkanlığı seçimleri 16 Mayıs 2006'da yapıldı ve Carlo Azeglio Ciampi'nin yerine Giorgio Napolitano seçildi. İzleyen gün, Romano Prodi'nin başbakanlığında merkez ve sol siyasi konumdaki on iki partinin katıldığı ortak bir politikanın oluşturması ile yeni bir hükümet kuruldu.⁶⁷ Özellikle, dış politika konusunda -Afganistan'da silahlı kuvvet bulundurulması ve ABD üsleri- gerek koalisyon ortakları gerekse kamuoyunda hükümete destek azaldı. Buna karşılık, Mart 2007'de Prodi hükümeti Senato'da az farkla ancak Temsilciler Meclisi'nde açık bir üstünlükle güvenoyu almayı başardı. Seçim sistemi doğrudan aday seçmenin olanaksızlığı ve 2006'da yapılan seçimlerde Senato'da istikrarlı bir çoğunluk sağlanamaması gibi riskler nedeniyle muhalefet tarafından ve kamuoyunda eleştirilmekteydi. Anayasa Mahkemesi'nin 600.000 seçmenin imzaladığı seçim sisteminde yer alan çoğunluk partilerine verilen ek sandalyelerin ve bir adayın birden fazla listede yer almasının iptali ile ilgili referandum yapılması talebinin Ocak 2008'de onaylaması üzerine, seçim yasası yeniden gündeme geldi. Aynı tarihte Adalet Bakanı Clemente Mastella'nın eşine yönelik yolsuzluk soruşturması hükümette sorun yarattı. Bunun üzerine, Prodi, güvenoyuna başvurdu ancak Senato'da güvensizlik oyu alınca istifa etti. Cumhurbaşkanı Giorgio Napolitano Senato başkanı Franco Marini'yi geçici hükümet kurmakla üzere görevlendirdi ancak hükümet yeterli güvenoyu desteği sağlanamayınca Parlamento feshedilerek 6 Şubat 2008'de erken seçim kararı alındı.⁶⁸

2008 Seçimleri: Seçim İttifakları ve Sonuçları

İtalya'da 1994 genel seçimlerinden sonra gelişen iki kutupluluğun 2007'de Demokratik Parti (PD) ve Özgürlük Halkı Partisi'nin (PdL) kurularak iki partili sisteme dönüşmeye başlamasıyla gerek seçim öncesi ittifaklar gerekse seçim

66 G. Andrews, "The Italian General Election of 2006", **Representation Journal of Democracy** 42, Issue. 3 (2006): ss. 253-260. Ayrıca bkz. D. Giannetti and E. De Giorgi, "The 2006 Italian general elections: issues, dimensions and policy positions of political parties", **Journal of Modern Italian Studies** 11, No. 4 (November 2006): ss. 494-515.

67 P. Ignazi, "Italy", **European Journal of Political Research** 46 (2007): ss. 993-1004.

68 S. Brown and R. Pomeroy, "Italy's Prodi resigns after losing senate vote", REUTERS, January 2008, <https://www.reuters.com/article/us-italy-government-resignation-idUSRAT00352920080124> (erişim 12 Haziran 2021). Ayrıca bkz. P. Ignazi, "Italy", **European Journal of Political Research** 48, Issue: 7-8 (2009): ss. 998- 1005.

sonrası koalisyon hükümetlerinin kurulmasında izlenen stratejik ikilemler ve baskılar nedeniyle merkez sağ siyasi sistemin istikrarsızlaşmasında çok önemli unsurlardan biri haline geldi.⁶⁹ Seçimlerde aynı ya da farklı partilerin katıldığı yeni ittifaklar oluştu. Merkez sağ koalisyonda İtalya İleri ve Ulusal İttifak'ın 2007'de oluşturduğu bir federasyon olan Özgürlük Halkı ile bölgeci Kuzey Ligi ve Özerklik Hareketi partileri yer aldı. UDC Berlusconi ile 2001-2006 arasındaki kurulan koalisyonun olumsuz deneyimi nedeniyle ittifaka katılmadı. Merkez solda ise Zeytin Ağacı İttifakında yer alan Sol Demokratlar ve Papatya partilerinin 2007'de birleşmeleriyle oluşan Demokratik Parti, Değerler İtalyası ve Özerklik, Özgürlük ve Demokrasi hareketi bulunuyordu.⁷⁰

Seçim sistemine ve süre gelen uzlaşmazlıklara bağlı olarak iki yıl sonra 13-14 Nisan 2008'de yapılan erken genel seçimlerde karizmatik önderlerin yürüttüğü iki kutuplu bir seçim kampanyası sonrasında Berlusconi'nin Özgürlük Halkı Partisi'nin önderliğindeki merkez-sağ koalisyon, Walter Veltroni'nin Demokratik Partisi'nin önderliğindeki merkez-sol koalisyona karşı açık bir başarı elde etti. İttifak yapılarının değişmesi gerek Temsilciler Meclisi gerekse Senato seçimlerinde sonuçları önemli ölçüde etkilemiştir.⁷¹ Radikal sol partilerin oluşturduğu "Gökkuşluğu" ittifakının başarısızlığı nedeniyle merkez sol koalisyon oylarını artırdı. Demokratik Parti'nin Değerler İtalyası dışındaki merkez sol partileri dışlayan ittifak yaklaşımı sonucunda sadece sekiz parti Parlamento'ya girebildi. Merkez sağ koalisyon ise özerklik yanlısı Kuzey Ligi'nin katlanarak artan desteğiyle seçimleri kazandı. Temsilciler Meclisi seçimlerinde seçmenlerin

69 M. Tarchi, "Voters without a Party: The 'Long Decade' of the Italian Centre-Right and its Uncertain Future", **South European Society and Politics** 23, No. 1 (2018): ss. 147-162.

70 Ayrıca Seçime katılan öteki oluşumlar şunlardı: , Hıristiyan demokrat İtalya İçin Gül (*La Rosa per l'Italia*) ya da Beyaz Gül (White Rose, *Rosa Bianca*) olarak adlandırılan Hıristiyan demokrat Halk Sivil Federatif Hareketi (*Movimento Federativo Civico Popolare*, RB), Merkez Kurucu Meclisin Halkları (*Popolari per la Costituente di Centro*) ve Merkez Birliği'nin muhafazakâr, liberal, seküler ve Katolik kanadından Liberaller Kulübü (*Fondazione Liberal*) gibi partilerin, vakıfların ve hareketlerin katıldığı merkez sağ Hıristiyan demokrat UdC, sol partilerin federasyonu olan Sol- Gökkuşluğu ittifakı (*La Sinistra - L'Arcobaleno*, SA) ve milliyetçi muhafazakâr muhafazakâr partilerin federasyonu olan Sağ – Üç Renkli Alev (*La Destra-Fiamma Tricolore*, LD-FT). Ayrıca, Arjantin'de kurulan ve Güney Amerika'daki İtalyanlara yönelik merkez parti konumundaki Yurt Dışında Yaşayan İtalyanların Birleştirici Hareketi (*Movimento Associativo Italiani all'Estero*, MAIE) seçimlere katılan bir başka partiydi. Bkz. A. Wilson, "The Italian Election of April 2008: A Political Earthquake?", **West European Politics** 32, No. 1 (January 2009): ss. 215-225.

71 S. Brown and R. Pomeroy, "Italy's Prodi resigns after losing senate vote", REUTERS, January 2008, <https://www.reuters.com/article/us-italy-government-resignation-idUSRAT00352920080124> (erişim 12 Haziran 2021).

yeniden saflaştıkları ve merkez sağ ittifakın genel olarak ve ittifaka katılan partilerin ezici bir çoğunluk elde ettikleri görülmektedir. Bunun başlıca nedenleri arasında, gerek 2006 seçimlerinden sonra ortaya çıkan krizler gerekse Berlusconi'nin "yarararı" ittifak stratejisi yanında Merkez Birliği ittifakının zayıflamasıdır.⁷² Buna karşılık, merkez sol ittifakın oy sayısı azalmasa da sandalye sayının kısmen azaldığı bunun seçim sisteminden, ittifak politikalarındaki (ittifaktan ayrılan partiler ve önderlerin tutumları) değişikliklerden kaynaklandığı ileri sürülmektedir.

Temsilciler Meclisi'nde merkez sağ 340 (%55), merkez sol 239 (%38.6), UDC 36 (%5.8) ve öteki partiler 3 (%05) sandalye kazanmıştır. Senato seçimlerinde ise, seçmenlerin merkez sağ ittifakta saflaştığı ve seçim sisteminin sonucunda sandalye dağılımında merkez sağ lehine gelişmeler olmuştur. Senato'da sandalye dağılımı merkez sağ 171 (%55.5), merkez sol 116 (%37.6), UDC 3 (%0.9) ve öteki partiler 5 (%1.6) olarak gerçekleşmiştir. Kısaca, merkez sağda bütünleşmeler -İtalya İleri ve Ulusal İttifak- ve merkez solda iki parti dışındaki partilerin Parlamento'dan tasfiyesi ile Merkez Birliği'nin bir merkez parti olarak ortaya çıkması başlıca gelişmelerdir.

Berlusconi dördüncü kez başbakan olurken, İtalya İleri Partisi hükümetteki gücünü pekiştirmiş, İtalya'da en uzun süre iktidarda kalan (8 Mayıs 2008-16 Kasım 2011 arasında) hükümet olmuştur. Bununla birlikte, Temsilciler Meclisi'nin Berlusconi hükümetinin bütçesini az bir oy farkıyla onaylaması ve bazı milletvekillerinin muhalefetin yanında yer alması, hükümetin mali politikalarındaki başarısızlığı, seçim vaatlerini yerine getirmeyişi ve Berlusconi hakkında yürütülen yolsuzluk soruşturmaları hükümeti yıprattı. Başta Milan olmak üzere 2011 yerel seçimlerinde Değerler İtalyası ve Sol, Ekoloji ve Özgürlük gibi sol partiler ile sistem karşıtı Beş Yıldız Hareketi (*Movimento 5 Stelle*, M5S),'nin başarısı merkez sağın kamuoyu desteğini olumsuz etkiledi.⁷³ Berlusconi'nin karıştığı seks skandalına karşı kadınların başlattığı toplumsal hareket bu gelişmeleri hızlandırdı.⁷⁴ Bunların sonucunda, Berlusconi'in istifası kendisinin yol açtığı uzun süren ve istikrarsızlık yaratan bir dönemin sonuydu.⁷⁵ Başbakan olarak yerine teknokrat kökenli senatör Mario Monti getirildi.⁷⁶

72 M. Tarchi, "What's Left of the Italian Right?", **Romanian Political Science Review** 13, No. 4 (2013): ss. 704-705.

73 S. Braghieroli, "The Italian Local Elections of 2011: Four Ingredients for a Political Defeat", **Bulletin of Italian Politics** 3, No. 1 (2011): ss. 137-57.

74 C. Saraceno, "The Women's Protest: A Success with Many Shadows", **Italian Politics** 27, Issue. 1 (2013): ss. 207-224.

75 L. Ceccarini, Ilvo Diamanti, and Marc Lazar, "The End of an Era: The Crumbling of the Italian Party System", **Italian Politics** 27, Issue. 1 (2012): ss. 57-77.

76 C. Fusaro, "The Formation of the Monti Government and the Role of the President of the

İtalyan siyasi yaşamında 2010'ların sonundan başlayarak 2012 boyunca da etkin olan ve İtalya'nın Yeni Kutbu (*Nuovo Polo per l'Italia*, NPI) ya da daha yaygın adıyla “Kuzey Kutbu” (*Terzo Polo*) olarak bilinen merkez koalisyon, başta Pier Ferdinando Casini'nin Merkez Birliği (UdC), Gianfranco Fini'nin Gelecek ve Özgürlük (*Futuro e Libertà*, FLI), Luca Cordero di Montezemolo'nun Üçüncü Cumhuriyete Doğru (*Verso la Terza Repubblica*, VTR) partilerinin ve toplumsal hareketlerin yanı sıra, gerek Demokratik Parti gerekse Özgürlük Halkı Partisi'nden birçok politikacı, Mario Monti'nin seçime başbakan adayı olarak doğrudan katılmasını desteklediler. Monti, popülizmin kötü bir şey olduğunu ifade ettikten sonra Aralık 2012 sonunda “Monti'nin İtalya İçin Gündemi” programını açıklayarak “Üçüncü Kutup” önderi olarak seçimlere katılacağını ilan etti.⁷⁷

Bu arada, ekonomi gazetecisi Oscar Giannino'nun girişimiyle ve çeşitli ekonomistlerin desteğiyle 8 Aralık 2012'de “Düşüşü Durdur” (*Fermare il Declino*) adlı bir düşünce kuruluşunun girişimiyle “Düşüşü Durdurmak İçin Harekete Geçin” (FARE per Fermare il Declino, FFD) adı verilen bir parti kuruldu.⁷⁸ Giannino'nun başbakan adayı olduğu partinin programı, devletin ekonomideki rolünü ve gereksiz varlıkları elden çıkarmak yoluyla ulusal borcu azaltmak ve piyasanın serbestleştirilmesi ve özelleştirme önerilerinden oluşuyordu.

29 Aralık 2012'de Değerler İtalyası, Turuncu Hareketi (*Movimento Arancione*, MA), Komünist Yeniden Kuruluş, İtalyan Komünistleri ve Yeşiller Federasyonu'nun oluşturduğu Sivil Devrim (*Rivoluzione Civile*, RC) adlı yeni bir sol koalisyon kuruldu. Ünlü yargıç Antonio Ingroia ve Napoli Belediye Başkanı Luigi de Magistris tarafından yönetilen bu koalisyonda yer alan Sol Federasyonun (*Federazione della Sinistra*, FdS) eş önderi Paolo Ferrero, koalisyonun sola yeni bir umut getirecek bir “Dördüncü Kutup” olacağını söyledi.⁷⁹

Berlusconi, Aralık 2012'de altıncı kez başbakanlığa aday olmayı düşündüğünü açıkladıktan kısa bir süre sonra Özgürlük Halkı Partisinin, Monti'nin kabinesine verilen desteği geri çektiğini bildirdi. Berlusconi ve M5S'in önderlerinden

---

Republic”, **Italian Politics** 27, Issue. 1 (2012): ss. 78-97.

77 M. Çınar, “İtalya'yı Seçime Götüren Süreç”, 16 Şubat 2013, <https://bianet.org/biamag/toplum/144426-italya-yi-secime-goturen-surec> (erişim 12 Haziran 2021).

78 G. Baldini, “Don't Count Your Chickens before They're Hatched: The 2013 Italian Parliamentary and Presidential Elections”, içinde **Protest Elections and Challenger Parties: Italy and Greece in the Economic Crisis**, Derleyenler S. Verney and A. Bosco, (United Kingdom: Routledge, 2014), s. 84.

79 M. Çınar, “Merkez Sol Olası Zafere Hazır Mı?”, 18 Şubat 2013, <https://bianet.org/bianet/dunya/144449-merkez-sol-olasi-zafere-hazir-mi> (erişim 12 Haziran 2021).

Grillo avro bölgesi ve Almanya'nın Avrupa Birliği politikalarındaki etkisini eleştirerek, Monti'nin ekonomi politikasına muhalefet edeceklerini açıkladılar. 7 Ocak 2013'te Berlusconi, Kuzey Ligi ile bir koalisyon anlaşması imzaladığını duyurdu. Berlusconi, koalisyonun önderi olmayı sürdüreceğini ancak seçimden sonra kurulacak hükümette başbakan olarak değil, ekonomi bakanı görev kabul edeceğini belirtti. Kuzey Ligi önderi Maroni, partisinin seçimi kazanmaları halinde Berlusconi'yi yeni başbakan adayı olarak desteklemeyeceklerini açıkladı.⁸⁰

2013 Seçimleri: Seçim İttifakları ve Sonuçları

Seçimler 24-25 Şubat 2013'de yapıldı ve seçimlere dört seçim ittifakı ve çeşitli partiler katıldı. Merkez sol bir siyasi ve seçim ittifakı olan “İtalya, Ortak İyilik” (*Bene Comune*, IBC) koalisyonunda çeşitli sol partiler yer almıştır.⁸¹ Özgürlük Halkı'nın önderliğinde merkez sağ koalisyona Kuzey Ligi dışında birçok merkez sağ, milliyetçi- muhafazakâr parti ile bölgeci ve özerklik yanlısı partilerden oluşmuştur.⁸² Seçimlere katılan üçüncü ittifak, Mario Monti'nin önderliğinde merkez liberal parti Sivil Tercih (*Scelta Civica*, SC), Hıristiyan demokrat Merkez Birliği Partisi ve muhafazakâr Gelecek ve Özgürlük Partisi ile birçok merkez toplumsal hareket ve örgüt ile Demokratik Parti ve Özgürlük Halkı Partisinden milletvekillerinden oluşan İtalya İçin Monti (*Con Monti per l'Italia*) koalisyonudur. Seçimlere katılan dördüncü ittifak olan Sivil Devrim'e daha çok yolsuzluk karşıtı popülist ve sol partiler katıldı.⁸³ Popülist Beş Yıldız Hareketi yerleşik düzen karşıtı, çevreci, göçmen karşıtı, küreselleşme karşıtı ve Avrupa kuşkucusu bir parti olarak Peppe Grillo ve Gianroberto Casaleggio tarafından 2009'da kurulmuştu.⁸⁴ Düşüşü Durdurmak İçin Harekete Geçin seçimlere katılan

80 D. Garzia, “The 2013 Italian Parliamentary election: changing things so everything stays the same”, **West European Politics** 36, Issue. 5 (February 2017): ss. 1098-1099.

81 Sosyal demokrat PD, SEL, Hıristiyan sol ve sosyal liberal CD, PSI, SVP, Trentino İçin Birlik (*Unione per il Trentino*, UpT), merkez siyasette yer alan İlimliler Partisi (*Moderati*) ve bölgesel merkez sol parti olan Megafon (Meg)- *Crocetta* Listesi (*Il Megafono – Lista Crocetta*).

82 Bunlar, milliyetçi-muhafazakâr İtalya'nın Kardeşleri (*Fratelli d'Italia*, FdI) ve Sağ Parti (*La Destra*), merkez-sağ Büyük Güney (*Grande Sud*), bölgeci Hıristiyan demokrat Özerklik Hareketi (*Movimento per le Autonomie*, MpA), Devrimde İlimliler (*Moderati in Rivoluzione*, MIR), merkez-sağ Popüler Sözleşme (*Intesa Popolare*, IP) ve merkez Emekliler Partisi'dir

83 Değerler İtalyası, Komünist Yeniden Doğuş Partisi, İtalyan Komünistleri Partisi, Yeşiller Federasyonu ve popülist yolsuzluk karşıtı Turuncu Hareketi Partisi (*Movimento Arancione*, MA) ile merkez sol “Ağ 2018” (*La Rete 2018*)

84 R. Vignati, “The Challenge of the Five Star Movement”, **Italian Politics** 28, Issue. 1 (2013): ss. 78- 94.

bir başka partiydi.⁸⁵

Temsilciler Meclisi'nde Özgürlükler Halkı Partisi'nin önderliğindeki merkez sağ koalisyon merkez sol ittifak "İtalya. Ortak İyilik" karşısında büyük bir yenilgiye uğradı.⁸⁶ 2008 ve 2013 yılları arasında iki büyük parti (Özgürlük Halkı ve Demokratik Parti) dokuz milyondan fazla oy kaybetti ve toplam oy oranları %70,6'dan %47'ye düştü. Buna karşılık, Beş Yıldız Hareketi katıldığı ilk seçimde %25 oy alarak hükümette yer alacak bir çoğunluk elde ederken, İtalya İçin Monti ittifakı seçimlerde önemli bir varlık gösteremedi. Ekonomik krizin ve ulusal kemer sıkma politikalarının arka planına karşı, alışılmadık derecede büyük bir seçmen kitlesinin muhalefetini ifade eden "protesto seçimleri" yaşandı. Sonuçta, rekor düzeyde seçmen oynaklığını (*volatility*), parti sisteminde bölünme ve iki kutupluluğun yerini "üç kutupluluğun" aldığı, kurulu düzene meydan okuyan partilerin şaşırtıcı yükselişi ve büyük koalisyonlar ve teknokratların önderliğindeki kabine deneyimi kapsayacak biçimde, hükümet oluşumunda ulusal modellerin bir dönüşümü yaşandı.⁸⁷

Temsilciler Meclisi'nde merkez sol ittifak toplam 345 (%54.8), merkez sağ 125 (%19.9), Beş Yıldız Hareketi 109 (%17.3), Monti ittifakı 47 (%7.4) ve öteki partiler 4 (%07) sandalye kazandı. Senato seçimlerinde merkez sol 123 (%34) ve merkez sağ 117 (%32.5) sandalye elde edince, 54 (%15) sandalye kazanan M5S anahtar parti konumuna geldi. Monti İttifakı 19 (%5.2) ve öteki partiler 2 senatörlük kazandılar. Seçim yasası, partilerin yurtdışındaki seçmenlere yönelik listelerde İtalya'daki listelerle karşılaştırıldığında farklı koalisyonlar oluşturmasına izin vermekteydi. Yurt dışı seçmenler de çoğunluk olarak merkez sol ittifakı (PD listesini) desteklediler. Kısaca, seçmenlerin yaklaşık %40'ı bir önceki 2008 seçimlerinde oy verdikleri partiden farklı bir partiyi desteklemiştir. Bunun nedenleri, İtalyan parti sisteminin yapılandırılmamış olması ve yüksek düzeyde seçmen oynaklığıdır (Tablo 1).

"İtalya. Ortak İyilik" ittifakı Senato'da yeterli çoğunluğu sağlayamadığından tek başına hükümet kuramadı. Demokratik Parti'nin Beş Yıldız Hareketi'nin desteğiyle bir azınlık hükümeti kurma girişimi olumsuz sonuçlandı. Bu arada, Nisan 2013'te yapılan cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Napolitano altıncı turda

85 Garzia, 2017, ss. 1095-1099.

86 G. Pasquino & M. Valbruzzi, "The impact of the 2013 general election on the Italian political system: the end of bipolarism?" **Journal of Modern Italian Studies** 20, No. 4 (2015): ss. 438-453.

87 G. Baldini, "Don't Count Your Chickens before They're Hatched: The 2013 Italian Parliamentary and Presidential Elections", **South European Society and Politics** 18, Issue. 4 (2013): ss. 473-497.

ikinci kez cumhurbaşkanı seçildi.⁸⁸ Demokratik Parti genel sekreteri Enrico Letta başkanlığında merkez sol Demokratik Parti, merkez sağ Özgürlük Halkı, Sivil Tercih, Merkez Birliği ve Radikaller’in desteklediği yaş ortalaması en genç ve cinsiyet eşitliğine dayanan geniş bir koalisyon hükümeti kuruldu. Genç işsizliğin başını çektiği toplumsal ve ekonomik kriz, Libya ve Suriye iç savaşlarının sonucunda göçmen politikası başlıca sorunlar olarak görülüyordu. Ekonomik önlemler konusundaki uyuşmazlık üzerine, bakanlar kurulunda Berlusconi’nin partisinden gelen üyeler Letta’ya desteklerini çekeceklerini bildirince hükümette ilk kriz Eylül 2013 sonunda ortaya çıktı. Cumhurbaşkanı Napolitano’nun devreye girmesi ve Berlusconi’nin “U dönüşü” ile koalisyon sürdü. Vergi Temyiz Mahkemesi ile Yargıtay’ın Berlusconi’nin vergide sahtecilik suçundan toplam iki yıldan uzun bir süre hapse mahkûm olması nedeniyle, Kasım ayı sonunda Senato’dan ihracı gündeme geldi. Berlusconi hakkında, Senato’nun ihracı ve altı yıl süreyle hiçbir kamu görevi yapamayacağı kararının alınması üzerine,⁸⁹ 1994-2009 arasında etkin olan İtalya İleri Partisi’ni yeniden kurduğunu ve Letta hükümetine olan desteğini çektiğini açıkladı. Ancak bakanlar kurulunda yer alan Özgürlük Halkı Partisi’nden bakanlar ile bazı parlamenterler İçişleri Bakanı Angelino Alfano önderliğinde Yeni Merkez Sağ (*Nuovo Centro Destra*, NCD) partisini kurarak hükümette kaldılar ve hükümet, Aralık ayında Temsilciler Meclisi ve Senato’dan güvenoyu aldı. Bu arada, İtalya Anayasa Mahkemesi 4 Aralık 2013’te seçim yasası *Porcellum*’un en çok oy alan seçim koalisyonuna verilen ek (*bonus*) sandalyelere yönelik olarak asgari bir eşik belirlenmediğinden, seçmenin bu konuda bir tercih yapmasına olanak tanınmadığından ve çok sayıda parlamenterin seçileceği seçim çevrelerinde kapalı liste usulünün kısmen anayasaya aykırı olduğuna hükmetti.⁹⁰ Bu karar, Mahkeme’nin seçim sisteminin anayasal meşruiyeti üzerindeki yetkisini onaylayarak, İtalya’da içtihatlarda önemli bir emsal oluştururken, Mahkeme, kısmi iptalle birlikte, 2005 seçim yasasına yeni unsurlar ekleyerek fiili olarak yeni bir seçim sistemini yürürlüğe koymuştur.⁹¹

Matteo Renzi’nin Demokratik Parti’nin genel sekreterliğine ve Matteo Salvini’nin Lig’in önderliğine seçilmeleri 2013 sonundaki öteki önemli gelişmelerdir. Yeni bir siyasal kriz Ocak 2014’te tarım bakanının yerel sağlık sisteminde ortaya çıkan skandal üzerine istifa etmesi ile başladı ve Demokratik Parti yönetiminde

88 “Giorgio Napolitano re-elected as Italy’s president, prompting relief and protests”, The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2013/apr/20/giorgio-napolitano-italy-president> (erişim 12 Haziran 2021).

89 Berlusconi’nin kamu görevinden yaşağı 2018 Mayıs ayında mahkemece kaldırılmıştır.

90 Passarelli, 2018, ss. 860-861.

91 Masetti and Farinelli, 2019, s.143.

ortaya çıkan bazı gelişmeler nedeniyle, Şubat 2014'te Letta başbakanlıktan istifa etti. Renzi'nin başbakanlığında, Demokratik Parti, Hıristiyan Popüler Alan (*Area Popolare*, AP), Yeni Merkez Sağ Partisi ve İtalya Merkezçileri Partisi'nin (*Centristi per l'Europa*, CpE) koalisyon hükümeti 23 Şubat 2014'te Temsilciler Meclisi ve Senato'dan güvenoyu aldı. Yaklaşık sekiz buçuk yıl cumhurbaşkanlığı yapan ve İtalyan siyasetinde nüfuzunu kullanarak siyasi önderleri iktidara getirebilme gücüne sahip olan ("Kingmaker") Cumhurbaşkanı Napolitana 2015 Ocak ayında görevinden ayrıldı. Daha sonra, yerine başbakan Renzi tarafından aday gösterilen Demokratik Parti kökenli Sergio Mattarella 31 Ocak 2015'te yapılan 4. tur oylamada 665 oyla yeni cumhurbaşkanı seçildi.

2.3. *Italicum*: 2015 Seçim Sistemi Değişikliği

Renzi, Berlusconi ile hükümet kurulmasında çoğunluğu garanti eden ancak büyük bir koalisyonun gerekliliğini ortadan kaldıran iki aşamalı bir seçim sistemi reformu konusunda anlaştı ve *Italicum* (*Italicum* 2.0) olarak bilinen yeni İtalyan seçim yasası 6 Mayıs 2015'te kabul edildi.⁹² Mevcut sistemde seçim yasasının gelişmesine çeşitli olaylar katkıda bulunmuştur. Her şeyden önce, 1946 ve 1993 yılları arasında İtalyan siyasetine egemen olan ittifakçı parti sisteminin yerini alan parti listeli nispi temsilin çöküşü ve güçlü bir çoğunluk sağlayacak bir sistem talebi bulunmaktaydı. İkinci olarak, 1994-2013 döneminde görev yapan seçim koalisyonlarının performansı orta düzeydeydi. Üçüncü olarak, Renzi Kabinesinde yer alan ve yoğun seçmen desteğinden yoksun olan küçük merkez partilerin dar bölge çoğunluk seçim sistemi gibi çoğunlukçu sistemlere karşı tutumları bulunmaktaydı. Son olarak, yerel seçimlerde belediye başkanlıkları ve belediye meclisleri seçim sisteminde⁹³ uygulanan çoğunluk ve iki turlu seçim sistemi destek görmekteydi.⁹⁴

92 Yasanın ilk taslağı olan *Italicum* 1.0 2014 Mart ayında Anayasa Mahkemesi'nin asgari talepleri doğrultusunda, birinci gelen partiye Temsilciler Meclisi'nde ek sandalye verilmesi için gerekli asgari geçerli oy oranı; parti listesinin daraltılması ve partiler, koalisyonlar ile koalisyonda yer alan partiler için Porcellum'dan daha yüksek barajlar içeriyordu Massetti&Farelli, 2019, ss. 145-146.

93 Nüfusu onbeş binin üzerindeki yerleşim yerlerinde ilk turda adaylar geçerli oyların %50'sini alamazsa en fazla oy alan iki aday ikinci tura katılır. Kazanan adayın seçim koalisyonuna sandalyelerin %60'ına eşit bonus (ek sandalye) verilir. İlk turda, hiçbir aday %50'den fazla oy alamazsa ancak listelerden oluşan koalisyonu oyların %50'sini alırsa ya da belediye başkanı ilk turda seçilirse ancak koalisyon geçerli oyların %40'ından azını alırsa, çoğunluk bonusu seçimi kazanan belediye başkanı adayının seçim koalisyonuna tahsis edilemez.

94 Alessandro Chiamonte and Roberto D'Alimonte, "The new Italian electoral system and its effects on strategic coordination and disproportionality", **Italian Political Science** 13, Issue. 1 (May 2018): ss. 10-13.

Yeni seçim yasasına göre, çoğunluğu elde eden partiye verilen ek sandalye ile %3 seçim barajını içeren parti listeli nispi temsile dayalı iki turlu bir sistem getiriliyordu.⁹⁵ Seçimler, en fazla 6 üyenin seçileceği 100 seçim çevresinden oluşacaktı. Demokratik Parti ve Yeni Merkez Sağ Partisi içerisindeki küçük grupların isteğiyle seçmenlere en fazla iki tercih yapma olanağı verilirken, iki tercihten birinin farklı cinsiyette bir adaya yapılması öngörüldü. Bir parti seçim çevresinde çoğunluğu elde ederse liste başı aday otomatik olarak seçilirken, listede yer alan izleyen adaylar aldıkları tercih oylarına göre sıralanacaktı. Oyların %40'ından fazlasını kazanan en büyük partiye, ek sandalyeler ile Temsilciler Meclisi'nde sandalyelerin %54'ü (340) otomatik olarak verilirken, geri kalan sandalyeler öteki partilere kazandıkları oylarla orantılı olarak dağıtılacak ve ikinci tur yapılmayacaktı. Hiçbir parti sandalyelerin %40'ını kazanmazsa, en büyük iki parti arasında ikinci tur oylama yapılacak ve ikinci turun galibi sandalyelerin çoğunu kazanacaktı.⁹⁶ İtalyan parti sisteminin yüksek oranda parçalanması ve bunun sonucunda tek bir listenin oyların %40'ına ulaşmasının oldukça zor olması nedeniyle, bu düzenleme fiilen nispi sisteme dönüşüyordu. Kısaca, çok partili bir sistem üzerine kurulan *eş toplu*laştırma ("consociational") demokratik sistemi çoğunlukçu bir demokrasiye dönüştürmek amaçlanmıştır.

Renzi hükümeti ekonomi ve hukuk alanlarında birçok reform yasalarını çıkarmasına karşın yasa dışı göçmenler sorunu nedeniyle, hükümete olan kamuoyu desteği azaldı. Muhalefet partileri (Beş Yıldız Hareketi, Kuzey Ligi ve İtalya'nın Kardeşleri) 2016 başlarında yapılan kamuoyu araştırmalarında oylarını artırırken, Sivil Tercih Partisi'nin gözden kaybolduğu, İtalya İleri'nin zayıfladığı ve İtalya Solu Partisi'nin (*Sinistra Italiana*, SI) Sol, Ekoloji ve Özgürlük Partisi'nin yerini aldığı görülmektedir. Özellikle, 2013 ve 2015 arasındaki ulusal ve yerel seçimlerinde, İtalyan parti sisteminin üç kutuplu olarak yeniden yapılandırılması merkez sağ kademeli olarak marjinalleşmeye mahkûm etti.⁹⁷ Bu arada, 2016'da ortaya çıkan yolsuzluk skandalından ve özellikle desteklediği "çift meclisli simetrik parlamenter sistem" önerisinin 4 Aralık'ta yapılan anayasa referandumunda⁹⁸ büyük çoğunlukla reddedilmesinden sonra başbakan Renzi

95 Hükümetin *vazgeçilmez bir koalisyon ortağı* olan Yeni Merkez Sağ Parti'nin talebi üzerine parlamentoda temsil edilme barajı yüzde 4,5'ten yüzde 3'e düşürüldü.

96 G. Pasquino, "Italy has yet another electoral law", **Contemporary Italian Politics** 7, Issue. 1 (2018): ss. 1-8. Ayrıca bkz. Cengiz Arıkan ve Onur Altınsu, "Yönetimde İstikrar Arayışı Ekseninde İtalya'nın Seçim Sistemi Reformları", **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (İNÜHFD)** 9, Sayı. 2 (Aralık 2018): ss. 624-625.

97 Tarchi, 2018, s.1.

98 Anayasa değişikliği, Senato üye sayısının 315'ten 100'e düşürülmesini; senatörlerin doğrudan seçmenler tarafından seçilmesi yerine, bölgesel meclis üyeleri ya da, büyük belediyelerin belediye başkanlığında görev yapanlar arasından veya Cumhurbaşkanı

7 Aralık 2016'da istifa etti.⁹⁹ Renzi'nin istifasından sonra aynı partiden Paolo Gentiloni'nin başbakanlığında, Renzi hükümetinde yer alan partilerle 2016-2018 arasında görev yapan yeni bir koalisyon hükümeti kuruldu. 29 Aralık 2017'de Cumhurbaşkanı Sergio Mattarella parlamentoyu feshetti ve 4 Mart 2018'de yeni bir genel seçim çağrısı yapıldı.

3. 2018 Seçimleri: Seçim İttifakları ve Sonuçları

İtalya Anayasa Mahkemesi, *Italicum* sisteminin ikinci turda bir adayın birden çok seçim bölgesinde aday olabilmesine olanak sağlayan hükmünü 25 Ocak 2017'de iptal etti. Mahkeme, yasanın temel özelliği olan uzun ve blok listelerin, seçmenlerin milletvekillerini seçme olanağından mahrum bıraktığını gerekçe göstererek; yerel yönetim seçimlerde olduğu gibi seçmenlere tercihli oy kullanma fırsatı verilmesi, çoğunluğu elde eden partiye verilen ek sandalyelerin, belirli bir asgari oy yüzdesinin kazanılmasına bağlı olması ve ilk turda %40'luk orana ulaşamaması halinde koltukların partilere nispi olarak dağıtılması gerektiğine karar verdi.¹⁰⁰ Bunun sonucunda bu seçim yasası hiçbir zaman uygulanmadı.

Yeni seçimler öncesinde Temsilciler Meclisi Demokrat önderi Ettore Rosato'nun soyadından kaynaklanan ve kamuoyunda *Rosatellum* (Legge Rosato, Rosato Kanunu) takma adıyla bilinen ve Ekim 2017'de parlamentoda kabul edilen İtalyan Seçim Yasası, karma bir sistem olarak hareket eden paralel bir seçim sistemidir.¹⁰¹ Yeni sistem ilk kez 4 Mart 2018 genel seçimlerinde kullanılmıştır. Sandalyelerden %37'sinin tek isimli ve tek turlu ve %61'inin nispi temsil (*d'Hondt* yöntemi) sistemi kullanılarak, kalan %2'lik bölümün ise yurt dışında ikamet eden İtalyanların buldukları seçim çevrelerinden gelen oylarla belirlenmesi kararlaştırılmıştır. Böylece, sayısal olarak Temsilciler Meclisindeki sandalyelerin 232'si çoğunluk sistemiyle, 386'sı nispi temsille, 12'si ise yurt dışı seçim çevrelerinden gelen oylara göre dağıtılacaktır. Senato'ya seçilecek 315 senatörün 116'sı dar bölge seçim çevrelerinden çoğunluk sistemiyle, 193'ü çok üyeli seçim çevrelerinden bölgesel nispi temsile göre ve 6 üye ise çok üyeli yurt dışı seçim çevrelerinden nispi temsil

tarafından seçilmesini öngörüyordu.

99 S. Eren, "AB'nin "Aşıl Topluluğu" İtalya'nın Koalisyon Çıkmazı", İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV), Değerlendirme Notu No. 212 (Mayıs 2018), ss. 13-14.

100 Corrado Caruso and Marco Goldoni, 'Halving the "Italicum: The Italian Constitutional Court and the Reform of the Electoral System"', *VerfBlog*, 28 Şubat 2017, <https://verfassungsblog.de/halving-the-italicum-the-italian-constitutional-court-and-the-reform-of-the-electoral-system/> (erişim 12 Haziran 2021). Ayrıca bkz. K. Akman, "Seçim Sistemi Değişiklikleri ve Siyasi Parti İttifaklarının Siyasal Sisteme Etkileri: İtalya Örneği", *Gaziantep University Journal of Social Sciences* 19, No. 4 (2020): s. 1619.

101 Chiamonte and D'Alimonte, 2018; Massetti&Farelli, 2019, ss. 149-151.

yöntemine göre seçilecektir. Yasa, farklı baraj uygulamaları getirmiştir. Ülke düzeyinde seçimlere tek başına giren partilerin geçerli oyların %3'ünü ve ittifak olarak giren partilerin %10'unu almaları kabul edildi. Ayrıca, ittifaklarda yer alan partilerin en az bir tanesinin %3'lük barajı geçmesi gerekmektedir. İttifak ülke düzeyinde %10 barajını geçemez ve ittifakın içerisindeki bir parti %3'lük barajı geçerse, yalnızca o parti sandalye dağılımına dâhil edilecektir. Buna ek olarak, ittifakta bulunan partilerden birisi ulusal düzeyde toplam geçerli oyların %1'inden daha azını almışsa, o partinin oyları ittifakın toplam oylarına dâhil edilmeyecektir. Son olarak, dilsel azınlıkların bulunduğu bölgelerde bölgesel baraj %20 olmakla birlikte, dilsel azınlıkların en az iki dar bölgede seçimleri kazanmaları durumunda baraj uygulanmayacaktır.¹⁰²

İtalyan siyaseti, yüzyıldan uzun bir süredir parlamenter çoğunlukları biçimlendiren dönüşümcülüğün “ebedi dönüşü” ile tanınmaktadır.¹⁰³ Mart 2013 ile Aralık 2017 arasında, 207 milletvekili ve 140 senatör, bir partiden ya da gruptan ötekine en az bir kez transfer olmuştur. Demokratik Parti'nin Renzi'ye muhalif sol kanat milletvekilleri İtalyan Sosyalistleri Partisi'nden milletvekilleri ile “Madde 1- Demokratik ve İlerlemeci Hareketi” (*Articolo 1 - Movimento Democratico e Progressista*, Art.1-MDP) Partisi'ni kurdular. Yeni Merkez Sağ Partisi de Popüler Seçenek Partisi (*Alternativa Popolare*, AP) adını aldı. Nisan ayında Renzi yeniden Demokratik Parti genel sekreteri seçilince, partinin başbakan adaylığı öne çıktı. Luigi Di Maio, Eylül 2017'de Grillo'nun yerine Başbakan aday ve Beş Yıldız Hareketi'nin genel başkanı olarak seçildi. Bu hareketin kurucularından Davide Casaleggio'nun 2016 sonunda ölmesi üzerine Grillo kişisel internet bloğunun bu hareketle ilişkisini keserken kendisi de siyasetten ayrılmış oldu.¹⁰⁴

İtalyan solunda 2017 ve 2018'in başında bazı değişiklikler yaşandı. Kasım ayında Avrupa İleri (*Forza Europa*, FE), İtalyan Radikalleri (*Radicali Italiani*, RI) ve örgütlü olmayan liberaller, uzun süredir Radikal önder Emma Bonino önderliğinde Avrupalı, liberal ve merkezi konumda “Daha Fazla Avrupa” (*Più Europa* ya da *+Europa*; +Eu ya da +E) adlı ortak bir liste hareketi başlattılar.¹⁰⁵ Aralık ayında Demokratik ve İlerlemeci Hareket, İtalyan Sosyalistleri ve 2015'te

102 K. Candan, M. Solak ve M. Bilgin vd., **Dünyada Seçim Sistemleri**, Ankara: TBMM Basımevi, 2020, ss. 95-97.

103 A. C. Bull and G. Ravelli, “The intricacies of coalition-making in the 2018 Italian election”, 19.02. 2018, <http://speri.dept.shef.ac.uk/2018/02/19/the-intricacies-of-coalition-making-in-the-2018-italian-electoral-campaign/> (erişim 12 Haziran 2021).

104 D. Garzia, “The Italian election of 2018 and the first populist government of Western Europe”, **West European Politics** 42, No. 3 (2019): ss. 670-680.

105 Garzia, 2019, s. 672.

kurulan “Olasılık” (*Possibile*, Pos), “Özgür ve Eşit” (*Liberi e Uguali*, LeU) adlı ortak bir parlamento (Temsilciler Meclisi ve Senato’da) grubu oluşturdular. İtalyan Sosyalist Partisi, Yeşiller Federasyonu, 2017’de kurulan Sivil Alan Partisi (*Area Civica*, AC) ve 2018’de kurulan demokratik sosyalist İlerleme Bölgesi Partisi (*Area Progressista*, AP), Demokratik Parti’yi desteklemek üzere 2018 seçimleri öncesinde “Birlikte” (*Italia Europa Insieme*, IEI) adlı bir seçim koalisyonunu kurdular. Komünist Yeniden Kuruluş Partisi, İtalyan Komünist Partisi, anarşist, komünist ve özerklik yanlısı öz yönetimci sosyal merkezler, küçük partiler, yerel komiteler, dernekler ve gruplar, Aralık 2017’de Viola Karofalo önderliğinde ve 2018 seçimlerine katılmak üzere “Halkın Gücü” (*Potere al Popolo*, PaP) adlı aşırı sol ortak bir liste ilan ettiler.¹⁰⁶

Demokratik Parti’nin anahtar koalisyon ortağı olan Popüler Seçenek Partisi Aralık 2017 sonlarında, merkez sağ kanada geri dönmek isteyenler ve Renzi’nin koalisyonunu destekleyenler olarak ikiye ayrıldı. Liberal- muhafazakâr “İtalyanın Yönü” (*Direzione Italia*, DI), “Sivil Tercih”, merkez sağ “Hareket” (*Act!*), Sicilya merkezli merkez sağ “Popüler İnşa Partisi” (*Cantiere Popolare*, CP) ve bölgeci “Özerklikler Hareketi” (*Movimento per le Autonomie*, MpA) ile birlikte oluşturulan merkez sağ, Hıristiyan demokrat ve liberal muhafazakâr “İtalya ile Biz” ortak listesi oluşturuldu. Liste daha sonra Merkez Birliği ve diğer küçük partilerle genişletildi. Popüler Seçeneğin geri kalan üyeleri, Değerler İtalyası, Popüler Seçenekten ayrılan Hıristiyan demokrat “Avrupa Merkezçiler” (*Centristi per l’Europa*, CpE), merkez sol ve Hıristiyan demokrat “Dayanışma Demokrasisi” (*Democrazia Solidale*, DemoS, DEMOS, Demo.S or DeS) ve küçük gruplar, Sağlık Bakanı Beatrice Lorenzin önderliğindeki Demokratik Parti yanlısı Popüler Halk Listesi’ne (*Civica Popolare*, CP) katıldılar.

Yukarıda açıklanan seçim öncesi koalisyon/ittifak ve ortak liste gelişmeleri sonunda, seçimlere merkez sağ koalisyon (Lig, İtalya İleri, İtalya’nın Kardeşleri, İtalya Bizimle ve Merkez Hıristiyan Birliği) ile merkez sol koalisyon Demokratik Parti, Daha Fazla Avrupa, Birlikte, Popüler Halk Listesi, Güney Trol Halk Partisi ve Trentino Troller Özerklik Partisi) yanında, Beş Yıldız Hareketi, Özgür ve Eşit, Halkın Gücü, neo faşist “Casa Pund İtalya” (*Casa Pound Italia*, CPI) ve 2016’da kurulan toplumcu muhafazakâr “Ailenin Halkı” (*Il Popolo della Famiglia*, PdF) katıldılar.¹⁰⁷ Başbakan Gentiloni’nin sağlık alanında getirdiği düzenlemeler,

106 P. Chiocchetti, “The radical left in the 2018 Italian election”, SPERI, 21 Şubat 2018, <http://speri.dept.shef.ac.uk/2018/02/21/the-radical-left-in-the-2018-italian-election/> (erişim 12 Haziran 2021). Ayrıca bkz. H. Başçıl, “Krizler ve Seçimler: İtalya/M5S Örneği-3”, *Gelenek ve Gelecek*, 11 Şubat 2019, <http://gelenekvegelecek.com/krizler-ve-secimler-italya-m5s-ornegi-3-haluk-bascil/> (erişim 12 Haziran 2021).

107 Garzia, 2019, ss. 671-673.

özellikle, merkez Hristiyan ve toplumcu muhafazakâr çevrelerin tepkisini çekerken, istihdamdaki iyileşmeye karşın yasa dışı göçmen karşıtlığı merkez sağ ve popülist Beş Yıldız Hareketi'nin seçim kampanyasında önemli bir unsur oldu.

İtalya'da 4 Mart 2018'de yapılan seçimlerde tarihin en düşük katılım oranı (%72,9) yaşanırken, merkez sağ Lig Partisi oylarını %13 ve popülist Beş Yıldız Hareketi %7 oranında artırırken, İtalya İleri'nin ve merkez sol Demokratik Parti'nin oyları %7 oranında azalmıştır. İki seçim arasında gözlemlenen oy oynaklığının başlıca nedenleri şunlardır: geleneksel siyasal aktörlere duyulan güvensizlik, özellikle Beş Yıldız Hareketi'nin seçmenleri geleneksel sağ-sol eksenini dışında saflaştırmasıyla iç içe geçmiş sol-sağ ayrımının azalması, geleneksel siyasi önderlerin kişiliklerine bağlı popülerlik yerine belli konulardaki tutumlarıyla tercih edilmeleri yönündeki eğilim ve partilere duyulan karşıtlık.¹⁰⁸

Temsilciler Meclisi ve Senato'da merkez sağ koalisyonu birinci, Beş Yıldız Hareketi ikinci ve merkez sol koalisyonu üçüncü sırayı aldı. Buna göre, merkez sağ 265 (%42), Beş Yıldız Hareketi 227 (%36), merkez sol 122 (%19,4) ve Özgür ve Eşit 14 (%2,2) sandalye kazanırken, bölgeci partiler yalnızca 2 sandalye elde etmişlerdir. Aldıkları oy oranları ile karşılaştırıldığında ilk iki partinin/ittifakın daha yüksek temsil olanağı elde ettikleri görülmektedir. Senato'da merkez sağ 137 (%38), Beş Yıldız Hareketi 112 (%31), merkez sol 60 (%16,6), “Özgür ve Eşit” 4 (%1) ve öteki partiler 2 senatörlük kazanmışlardır. Oy oranları ile karşılaştırıldığında merkez sağ ve Beş Yıldız Hareketi'nin eksik, merkez sol ve “Özgür ve Eşit” ise aşkın temsil elde etmişlerdir. Ancak hiçbir siyasi grup ya da parti salt çoğunluğu kazanamayınca hükümetin kurulması yönünde Cumhurbaşkanı Mattarella'nın izlediği seçenekler (Beş Yıldız Hareketi+Demokratik Parti+merkez sağ) arasında üç ay süren uzun müzakerelerin ardından, 1 Haziran 2018'de Beş Yıldız Hareketi ile Lig arasında siyasi deneyimi olmayan hukukçu Giuseppe Conte'nin başbakanlığında Berlusconi'nin yer almadığı bir koalisyon hükümeti -*Governo del Cambiamento* (değişim hükümeti)- kuruldu.¹⁰⁹ Salvini'nin hükümete güvensizlik oyu girişimi nedeniyle 20 Ağustos 2019'da Conte görevinden istifa etti. Bu arada, 8 Ekim 2019'da Parlamento'da kabul edilen anayasa değişikliği ile Temsilciler Meclisi üye sayısı 630'dan 400'e ve senatör sayısı 315'ten 200'e indirildi.¹¹⁰

108 Garzia, 2019, ss. 675-678.

109 Garzia, 2019, ss. 678-679.

110 BBC News, “Italy reduces size of parliament ‘to save €1bn in a decade’”, 8 Ekim 2019, <https://www.bbc.com/news/world-europe-49979103> (erişim 12 Haziran 2021). Bir yıl sonra Eylül 2020'de seçmenlerin %51'inin katıldığı referandumda değişiklikler %70 “evet” oyuyla onayladı.

Daha sonra merkez sol Demokrat Parti ve eski Başbakan Renzi'nin partiden ayrılanlarla 2019'da kurduğu merkez liberal Yaşa İtalya (*Italia Viva*, IV) ile yine Conte'nin başkanlığında 5 Eylül 2019'da kurulan hükümet, Conte ve Renzi arasındaki siyasi çekişmeler sonucunda başvuru güven oylamasında Senato'da yeterli çoğunluğu sağlayamayınca Conte'nin 26 Ocak 2021'de istifasıyla son buldu.¹¹¹ Hükümet, 13 Şubat 2021'e kadar iktidarda kaldı. Daha sonra Mario Draghi başkanlığında geniş bir koalisyon hükümeti (Lig, PD, FI, IV ve Madde-1) kuruldu.¹¹²

DEĞERLENDİRME

Seçim sistemini belirleyen kurallarının siyasal sistem, parti sistemi, seçmen davranışları, adayların belirlenmesi usulü, hükümetlerin geliştirdiği politikalar ve buna bağlı olarak ekonomik gelişmeler üzerindeki etkisi yaygın biçimde araştırılmaktadır.¹¹³ Ancak seçim sisteminin kurallarının bağımsız değişken olarak öteki değişkenler üzerinde yaratması beklenen etkileri denetlenemeyen birçok başka değişkenden kaynaklandığını göz önüne almak gerekir.¹¹⁴

Yukarıda belirtildiği gibi İtalya'da 1993-2017 arasında yapılan seçim sistemi reformları “seçkinci-kitle etkileşimi” reformu (*Mattarellum*, 1993), “seçkinci-çoğunluk dayatması” (*Porcellum*, 2005) ve anayasa mahkemesinin *Porcellum* ve *Italicum* düzenlemelerini iptaliyle sonuçlanan iki yargı müdahalesi sonucunda “seçkinci-yargıç etkileşiminin” sonucu olarak (*Rosatellum*, 2017) kabul edilmiştir.¹¹⁵ Öte yandan, Anayasa Mahkemesi, 2012'de seçim yasasının esasının sadece Parlamento'yu ilgilendiren bir konu olduğunu belirttikten sonra, 2013'te ve ardından 2017'de U dönüşü yaparak hem 2005 hem de 2015 seçim yasalarının anayasaya aykırı olduğunu kabul etmiştir. Mahkeme'nin, doğrudan “popüler anayasacılığın” baskısı altında hareket etmek yerine, bir yandan siyasi seçkinlerin seçmenle temsil sürecinde daha gerçekçi bir ilişkiye girmesine yardımcı olmak

111 Stratejik Düşünce Enstitüsü, “İtalya'da Mario Draghi Yeni Hükümeti Kurdu”, 13 Şubat 2021, <https://www.sde.org.tr/avrupa/italyada-mario-draghi-yeni-hukumeti-kurdu-haberi-21041> (erişim 12 Haziran 2021).

112 M. E. Beşir ve Z. Eliaçık, “Genel Seçimlerin Ardından Koalisyon İtalya'ya neler getirecek?”, *SETA*, Sayı. 194 (Nisan 2018): s. 3.

113 M. Bordignon and A. Monticini, “The Importance of the Electoral Rule: Evidence from Italy”, CESifo, Working Paper No.3347 (February 2011), ss. 1-9.

114 D. Acemoglu, “Constitutions, Politics, and Economics: A Review Essay on Persson and Tabellini's The Economic Effects of Constitutions”, *Journal of Economic Literature* 43, No.4 (December 2005): ss. 1025-1048.

115 Massetti and Farenelli, 2019, ss.140-141.

ve siyasi çoğunluğa yararlı bir seçim sistemini özünü değiştirmeden onarmak amacıyla bu kararı aldığı belirtilmektedir.¹¹⁶

Çeyrek asırlık seçim sistemi reformlarının başlangıcında, seçmenlerin iradesini öne çıkartmak amacıyla bazı demokratik hedefler öngörülmüştü. Bunlar, parlamentoda çoğunluk istikrarını sağlayarak hükümet etme kapasitesini artırmak; istikrarlı hükümet oluşumunu teşvik edecek bir biçimde parti sayısını (sistemini) toplulaştırılmak; hükümetlerin partiler arasında seçim yoluyla el değiştirmesini kolaylaştırmak ve parlamento üyelerinin seçmene karşı doğrudan hesap verebilirliklerini artırmaktı. Üç ayrı seçim sisteminin uygulandığı sürecin ilk döneminde yapılan seçimlerde (1994, 1996 ve 2001) olduğu gibi izleyen seçimlerde de (2006, 2008, 2013 ve 2017) hükümetin el değiştirmesi amacına yüksek oranda ulaşılmıştır.¹¹⁷ Buna karşılık, Parlamentoda etkili parti sayısı 2008'e değin 5'in altına inmemiştir. İzleyen seçimlerde ise bölünmeler nedeniyle dalgalı bir seyir izlemekle birlikte ortalama 3 civarındadır. Bu bağlamda, siyasal parti sisteminin parçalı (*fragmented*) niteliğinin azalma eğiliminde olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, 2008 sonunda yaşanan mali kriz, siyasi, ekonomik ve toplumsal seçkinlere duyulan yaygın şüphenin siyasal temsil sürecinde güvensizliğe dönüşmesiyle kaygılanan seçmen, yerleşik geleneksel siyasi partiler yerine “düzen karşıtı” ve plebisiter bir hareket partisi olarak tanımlanan Beş Yıldız Hareketi gibi¹¹⁸ popülist partileri desteklemeye başladı ve bunu sürdürmektedir. Siyasal sistemin parti önderleriyle kişiselleşme niteliği ve yanaşmacı ilişkileri ödüllendirmesinden dolayı etkili yargı süreçlerine karşın, ülkenin bazı bölgelerinde etkin olan yolsuzluk, iç içe geçmiş siyasi ittifaklar nedeniyle çıkarlar ve amaçların saydamlaşmasına, dolayısıyla hesap verebilirliğe engel olmaktadır. Merkez-sağda Berlusconi ve zamanla ona benzer tutumlar sergileyen merkez-solda Renzi'nin önce parti içerisinde kendi önderliklerini sağlamlaştırma ve denetim sağlama ve ikinci olarak, seçim ittifaklarıyla oluşturulan koalisyon risklerinden uzaklaşmak ve “sistem karşıtı” rakipleri engellemek üzere, seçim kurallarını değiştirme girişimleri ve partilerinin aleyhine partizanlık yapmaları

116 Massetti and Farenelli, 2019, s.152.

117 1996'da Lamberto Dini'nin teknokrat hükümeti ile 2013'te Mario Monti'nin tarafsız hükümeti bundan istisna tutulabilir. Bknz. G. Pasquino and M. Valbruzzi, “Non-partisan governments Italian-style: Decision-making and accountability”, **Journal of Modern Italian Studies** 17, No. 5 (2012): ss. 612-629.

118 N. Heinen, and A.K. Kreutzmann, “A profile of Europe's populist parties Structures, strengths, potential”, April 2015, https://www.dbresearch.com/PROD/RPS_EN-PROD/PROD000000000441777/A_profile_of_Europe%27s_populist_parties%3A_Structures.PDF?undefined&reload=Z0J08vJevf/nvz0IsobjKiZ107TcgWt0OE11RcazOW2wA0zcfFX6~hmAitp0SA2~ (erişim 12 Haziran 2021).

karşıt sonuç yaratmıştır.¹¹⁹ Bu bağlamda, *Rosatellum*'un dar bölge, blok liste ve bölünmüş oy vermenin yasaklanması gibi sonuca bağlı niteliği nedeniyle Beş Yıldız Hareketi'nin güneydeki dar bölgelerdeki başarısı ve “örtük” *bonuslarla* istenilen sonuçları getirmedi.¹²⁰

1993'te saf nispi temsil sisteminden ağırlıklı olarak çoğunlukçu olan karma bir seçim sistemine geçildikten sonra, etkin parti sayısının azalması bekleniyordu. Buna karşılık, seçim düzeyinde önemli ölçüde arttı ve hatta parlamentoda iki katına çıktığı görülmektedir (Tablo 1). 2001'de azalan etkin parti sayısı 2005 seçim reformuna bağlı olarak, 2006 seçimlerinde oluşturulan tüm tarafları kapsayan iki büyük seçim koalisyonunun oluşmasıyla yeniden arttı. 2008'de büyük ölçüde azalan bu sayı 2013 seçimlerinde eski düzeyine ulaşmamakla birlikte yeniden yükseldi. Parlamentoda, 1994-2018 döneminde, 2008, 2013 ve 2018 seçimleri dışında karma seçim sistemlerinin (dar bölge ve nispi temsil) ya da temsil eşliğinin (baraj) düşürüldüğü nispi temsil ve çoğunluk bonusu uygulanmasıyla küçük partiler, seçim koalisyonlarının başarısını belirleyici katkılarından yararlanarak yeni seçim kurallarına uyum sağladılar. “İki parti endeksinde” 1994-2001 dönemi (dar bölge ve nispi temsil karma sistemi) oy (43.0) ve sandalye (45.0) oranları önceki dönem ortalamalarından (64.9 ve 69.5) düşük kalırken, 2006-2013 döneminde (nispi temsil ve çoğunluk bonusu) yeniden artmıştır (54.9 ve 61.9).¹²¹

Koalisyon hükümetlerinin sayısı az olmakla birlikte, koalisyon olasılıkları parti sisteminin “parçalanmışlığının” 1945-1992 arasında yarattığı sorunları engellemiştir. Bu bağlamda, iki ana seçim ve parlamento koalisyonlarına bağlı olarak iki kutuplu yapı 2006'ya değin sürmüş, 2008 sonrasındaki düşüş 2013 seçimlerinde en alt düzeyi gördükten sonra 2018 seçimlerinde önceki dönem ortalamasını izlemiştir (Tablo 1).

---

119 P. Bellucci, D. Garzia & M. S. Lewis-Beck, “Understanding electoral politics in contemporary Italy: policy preferences, personalisation, partisanship and the economy”, **Contemporary Italian Politics** 9, Issue. 1 (2017): ss. 3-7.

120 M. Cavallaro, L. Pregliasco & S. Vassallo, “The electoral system and electoral geography why the Rosato law appeared to be proportional while it is not”, **Contemporary Italian Politics** 10, No. 3 (2018): ss. 224-242.

121 A. Chiamonte, “The unfinished story of electoral reforms in Italy”, **Contemporary Italian Politics** 7, No. 1 (2015): s. 20.

Tablo 1. İtalya’da Seçimlerde Orantısızlık Endeksi, Etkili Parti Sayısı, Etkili Seçim ve Parlamento Koalisyonları Sayısı, Seçmen Oynaklığı ve Kutuplaşma Oranları, 1994-2018

Göstergeler/Seçim Sistemleri	Karma				Karma				Karma (Nispi temsil+çoğunluk)
	(Dar bölge çoğunluk+1994	1996	2001	1994-2001	(Nispi temsil+çoğunluk bonusu	2006	2008	2013	
Orantısızlık	7.8	6.9	10.2	8.3	3.6	5.7	17.3	8.9	**4.5
Seçimlerde etkili parti sayısı	7.6	7.3	5.8	6.9	7.4	3.8	5.3	5.5	*5.1
Parlamentoda etkili parti sayısı	7.6	7.3	5.8	6.9	7.4	3.1	3.5	4.7	*4.3
Etkili seçim koalisyonları sayısı	2.8	2.7	2.5	2.6	2.0	2.8	4.1	3.0	3.0
Etkili parlamento koalisyonları sayısı	2.2	2.4	2.0	2.2	2.0	2.2	2.7	2.3	2.3
Oynaklık	36.7	8.8	22	22.5	9.2	10.9	35.7	18.6	*26.6
Kutuplaşma*	78,4	24,7	17,7		19,5	20,2	39,1		60,9

Kaynak: Chiaromonte, 2015, Tablo 1’den uyarlanmıştır. *2018 F. Casal Bértoa, (2021): Database on WHO GOVERNS in Europe and beyond, PSGo. Available at: whogovems.eu ve ** Election indices, https://www.fcd.ie/Political_Science/people/michael_gallagher/EISystems/Docts/ElectionIndices.pdf (erişim 12 Haziran 2021)

İtalya'da 1994-2013 dönemindeki iki kutuplu seçim koalisyonlarının hiçbir zaman iki partili bir sisteme dönüşmeyen heterojen bir yapı gösterdikleri ve merkez sağda Berlusconi ve merkez solda birkaç önderlik değişikliğine bağlı ve Prodi'nin Berlusconi'yi iki kez (1996 ve 2006'da) mağlup ettiği bir süreçtir.¹²² Seçim sistemi 2005'te değiştirilmiş olsa da iki kutuplu ve seçmenler tarafından kolaylıkla tanımlanabilir koalisyonlar tüm seçimlerde (1996, 2001, 2006, 2008) ve kısmen 2013'te varlıklarını sürdürmüştür. Temsilciler Meclisi'nde iki kutuplu oy ve sandalye yoğunlaşması 2006'da %99'a ulaşırken, 2013'te yaklaşık olarak oylarda %58 ve sandalye dağılımında %75'e düşmüştür.¹²³ Son seçimlerde ise oylarda %60 ve sandalye dağılımında ise %62'ye inmiştir. Rakip iki koalisyonun bileşenleri az çok değişmekle birlikte, “seçimlerin seçmenlere seçimlerden önce olası hükümet seçeneklerini açık olarak sunduğuna ilişkin izlenimci bir tahmin”¹²⁴ söz konusu olduğu dönemde iki kutupluluk önemli ölçüde artmıştır. Bununla birlikte, merkez-sağ koalisyonun (İtalya İleri ve Kuzey Ligi) 1996'da ayrışması yenilgi getirirken, benzer durum 2006'da Demokratik Parti önderi Veltroni'nin Değerler İtalyası dışındaki partileri dışlaması ve Berlusconi'nin merkez-sağı birleştirme gücü seçim sonuçlarını etkilemiştir. Bu örnekler, iki kutupluluğu güçlendiren ya da zayıflatan unsurun sadece parti önderlerinin şu ya da bu koalisyonu oluşturma kararından oldukça etkilendiklerini göstermektedir.¹²⁵ Bu bağlamda, hiçbir seçim mekanizmasının kendi başına iki kutupluluğu üretip geliştirmediği söylenebilir.

Öte yandan, Parlamento üyeleri 1994-2006 döneminde 80 ve 2006-2017 döneminde 116 kez parti değiştirirken ve ön seçimle aday olanların parti tarafından aday gösterilenlere göre daha az parti değiştirme eğiliminde oldukları ileri sürülmektedir.¹²⁶ İtalya'da seçim reformları ile merkezci bir hükümet oluşturma girişimlerinin (*transformismo*) siyasi partileri bir çözüm aracı -örgütlenme, seçmenleri harekete geçirme, politika oluşturma ve hesapverebilirlik aracılığıyla- olmaktan ziyade sorunun kendisi olarak görmesi, vatandaşların zihninde “partilerin yönetimi” (*partitocrazia*) gibi olumsuz bir düşünce yaratmıştır.

İtalya'nın toplumsal, ekonomik ve kültürel yönden farklı bölgelerden oluşması; yerel, bölgesel ve Avrupa Parlamentosu seçimleriyle biçimlenen seçmenin siyasal tercih ayrışmaları/bölünmeleri yanında, 1993'ten beri dördü anayasa değişikliğini

122 Pasquino & Valbruzzi, 2015, ss. 440-443.

123 A. Chiamonte and N. Maggini, “The 2013 Italian general election: the end of bipolarism?” **Italian Politics & Society** No.72-73 (Spring-Fall 2013): ss. 27-37.

124 Shugart, 2001, s. 30

125 Pasquino & Valbruzzi, 2015, ss. 441-442.

126 M. Regalia, “Electoral Reform as an Engine of Party System Change in Italy”, **South European Society and Politics** 23, No. 1 (2018): s. 93.

içeren 14 referandum yapılması hangi seçim sistemi olursa olsun seçmen oynaklığına neden olabilmektedir. Bu arada, *Mattarellum*'un çoğunluk bonusu arayışı seçmen oynaklığının önemli unsurları arasında sayılmaktadır.¹²⁷ Seçim kampanyalarına siyasal istikrarsızlığın ve seçmen oynaklığının en yüksek olduğu iki seçim, 1994 ve 2013 seçimleridir. İlk örnekte, *Tangentopoli* skandallarından sonra, İtalya'da yaklaşık yarım asırlık parti sistemi, siyasi alanı İtalya İleri ve Kuzey Ligi gibi yeni partilere bırakarak çöktü. Son örnekte, Beş Yıldız Hareketi'nin beklenmedik seçim başarısı, İtalyan seçmenlerin yeni bir siyasi seçeneğe olumlu destek verme istekliliğini ortaya çıkardı ve oynaklık bir önceki seçime göre düşmekle birlikte yine tüm dönem ortalamasının üstündedir. Genel olarak, 1992'de başlayan seçim oynaklığındaki artış, “voto di appartenenza” (aidiyet oyu)¹²⁸ ve Birinci Cumhuriyet'in tamamını derin bir biçimde nitelendiren bu çöküşün -köklü, karşıt siyasi alt kültürler ve parti sisteminin yıkılması- bir göstergesidir.¹²⁹

İtalya'da siyasi koalisyonlar sisteminin 2000'li yılların başında pekiştiğini gösteren bir dizi göstergeler ileri sürülmüştür:¹³⁰ Bunlar, koalisyonlarda yer alan partilerin istikrarı, koalisyon üyelerinin tekliflerinin ulusallaştırılması, karar alma süreçlerinin merkezileştirilmesi ve tek üyeli bölgelerde sandalyelerin ön dağıtımına yönelik kıstasların açık bir biçimde belirlenmesidir. Seçim koalisyonlarının nitelik yönünden farklılaşması, koalisyon üyesi partilerin ittifakı sadece seçimsel bir araç-politika eşgüdümü ve sandalye dağıtımı- olarak gördüklerine (Özgürlükler Evi) ya da ittifakın “siyasal bir gündem” olarak dönüşümünün amaçlanmasına (Zeytin Ağacı) bağlıdır. Seçmenin parti kimliği ve ittifakla özdeşleşmesi ya da öndere odaklanması ittifakların farklılaşması ve geleceğe yönelik başarısını stratejik eşgüdümüyle ilişkilendirilebilir.¹³¹ Partiler tarafından stratejik eşgüdüme yönelik geliştirilen tekniklerin açık kanıtı, *Mattarella* yasasının yürürlükte olduğu 1994 ve 2001 seçimlerinde seçim öncesi koalisyonların kurulmasıdır. Bunlar, ortak koalisyon adaylarının seçimini, seçilmeme riski yönünden dar bölge adaylarının sıralamasını ve ortak adayların koalisyon üyeleri arasında orantılı dağılımını içeriyordu.

İtalya'da ittifakların elde ettiği seçim sonuçları değerlendirildiğinde seçmen tercihinin etki eden unsurlar saklı tutulduğunda, seçim sistemleri ve ittifaklar

127 Regalia, 2018, s. 92.

128 A. Parisi and G. Pasquino, “Changes in Italian Electoral Behaviour: The Relationships between Parties and Voters”, **West European Politics** 2, No. 3 (1979): ss. 6–30.

129 Regalia, 2018, s. 90.

130 J. Agnew, “Remaking Italy? Place Configurations and Italian Electoral Politics under the ‘Second Republic’”, **Modern Italy** 12, No.1 (February 2007): ss. 17-38.

131 Cox, 1977.

arasında aşağıdaki tespitler yapılabilir. Genel seçimlerde uygulanan karma seçim sistemi seçim ittifaklarını zorunlu kılmıştır. Her şeyden önce nispi temsil ve dar bölge çoğunluk sisteminin ittifaklar ve partiler yönünden farklı sonuçlar getirdiği açıktır. 1993-2001 döneminde yapılan seçimlerle ilgili olarak, büyük partilerin seçimler öncesinde büyük koalisyonlar oluşturmalarının nedenleri, küçük partilerin nispi temsilin uygulandığı yerel, bölgesel ve Avrupa seçimlerindeki potansiyel etkileri yanında, bu partilerin bazı seçim çevrelerinde sadık seçmenlerden oluşan çekirdek bir seçmen kitlesine sahip olmalarından kaynaklanmaktadır.¹³² Ayrıca, küçük partilerin dar bölge seçim sisteminin uygulandığı seçim çevrelerinde şantaj güçleri (“blackmail potential”) nedeniyle seçim koalisyonunun kazanma olasılığını artırmaları söz konusudur. Sonuç olarak, genel seçimlerde uygulanan nispi temsil ile çoğunluk sistemi arasında ortaya çıkan dinamik ilişkide, küçük partiler %4'lük barajın aşılmasını gerektiren nispi temsil sisteminden ziyade koalisyon içerisinde orantısız olarak dağıtılan ve çoğunluk sisteminin uygulandığı seçim çevrelerindeki adaylıklardan kazanç elde etmişlerdir.

Öte yandan, dar bölge seçim sisteminin adayların yerelde belirlenmesine neden olacağı düşünülmüştü. Ancak seçim koalisyonlarının dar bölge seçim sisteminin uygulandığı seçim çevrelerinde aday belirlerken yerel örgütler yerine merkezileşmiş bir biçimde yapmalarıyla sonuçlandı. Dar bölge sisteminin parçalanmış bir siyasal parti sistemi ve seçim koalisyonları ile uyumlu olmadığı görülmektedir. Parti sisteminin bir yandan partiler öte yandan seçim koalisyonlarına bağlı olduğu bir ortamda çıkarlar örtüşebileceği gibi farklılaşabilmektedir.¹³³ Ayrıca, dar bölge sisteminin ittifak partilerinin güçlü olduğu bölgelerde partilerin sandalye sayılarını artırırken gerek nispi temsilde gerekse dar bölge seçim sistemlerinde birinci partilerin güç kazandıkları görülmektedir. Senato seçimlerinde ise ittifakların dar bölge sisteminde birleşik adaylarla kazandıkları ve nispi temsil uygulanan seçim çevrelerinde ise yukarıda belirtildiği gibi küçük partilerin seçim çevrelerindeki etkilerine göre sandalye kazandıkları görülmektedir.

Parlamentoda oy ve sandalye dağılım oranları göz önüne alınarak hesaplanan orantısızlık endeksi (“disproportionality index”) yalnızca 2006 seçimlerinde en düşük oranda (3.6) olurken, öteki seçimlerde 5'in üzerine çıkmış (1994=7.8, 1996=6.9, 2001=10.2, 2008=5.7 ve 2013=17.3) ve son 2018 seçimlerinde 4.5'e inmiştir (Tablo 1).¹³⁴ Temsilciler Meclisi ve Senato'da aşkın ya da eksik temsilin temel nedeni nispi temsil ile dar bölge çoğunluk sistemi arasındaki asimetriden kaynaklanmaktadır. İkinci olarak, ülke düzeyinde seçimlere tek başına katılan ve

132 S. Bartolini, A. Chiamonte and R. D'Alimonte, “The Italian Party System between Parties and Coalitions”, *West European Politics* 27, Issue. 1 (2004): ss. 1-19.

133 Newell and Bull, 2001, s. 36.

134 Chiamonte and D'Alimonte, 2018, ss. 8-18.

%3'ten az oy alan partilerle seçim koalisyonu kurup %1'den az oy alan partilerin aldıkları ve hesaba katılmayan oyların toplamı (%5) son seçimlerde barajın üstündeki partiler yönünden önemsiz bir fark yaratmıştır.

Yürürlükteki *Rosatellum* yasasının, siyasal ve kültürel bir ilhamdan yoksun sadece “koşullu hesaplamaların” gerçek ve rasyonel olmayan seçim mühendisliğinin kafa karıştırıcı bir ürünü olarak yalnızca bir çıkmaza yol açtığı ileri sürülmektedir. Tutarlı ve güvenilir bir nispi temsil sistemi İtalya’da demokratik kurumların meşruiyetini yeniden sağlamada öncelikli bir tercih olarak görülmektedir.¹³⁵ Her halükârda, siyasi seçkinler daha öngörülü, daha az partizan ve daha az önder merkezli bir yaklaşım elde edinceye ve anayasal ilkelerle tamamen uyumlu yeni bir seçim sistemi yapıncaya değin, İtalya’nın bu konuda açık bir laboratuvar olmayı sürdüreceği ileri sürülmektedir. Seçim sistemlerinin ve seçimlerin sadece siyasal istikrarı ve hükümete istikrarı belirleyen bir “araç” olmadığı, aynı zamanda demokratik amaçlar olan katılım, temsil ve siyasal istikrara etkisi düşünüldüğünde, İtalya’daki “seçim mühendisliği” deneyimi Türkiye başta olmak üzere birçok demokratik ülke yönünden önemli dersler çıkartılacak bir örnektir.

---

135 A. Florida, “Electoral systems and concepts of democracy: electoral reform as a permanent policy issue in the Italian political system”, **Contemporary Italian Politics**, 10, No. 2 (2018), ss. 112-131.

KAYNAKÇA

Kitap ve Makaleler

- ACEMOGLU, D.. “Constitutions, Politics, and Economics: A Review Essay on Persson and Tabellini’s The Economic Effects of Constitutions”, **Journal of Economic Literature** 43, No.4 (December 2005), ss. 1025-1048.
- AGNEW, J. “Remaking Italy? Place Configurations and Italian Electoral Politics under the ‘Second Republic’”, **Modern Italy** 12, No.1 (February 2007), ss.17-38.
- AKMAN, K. “Seçim Sistemi Değişiklikleri ve Siyasi Parti İttifaklarının Siyasal Sistemine Etkileri: İtalya Örneği”, **Gaziantep University Journal of Social Sciences** 19, No.4 (2020), ss. 1610-1625.
- ALTMAN, D. “Coalition Formation and Survival under Multiparty Presidential Democracies in Latin America: Between the Tyranny of the Electoral Calendar, the Irony of Ideological Polarization, and Inertial Effects”, Paper presented at the annual meeting of the Latin American Studies Association, Miami, FL.
- ANDREWS, G. “The Italian General Election of 2006”, **Representation Journal of Democracy** 42, Issue.3 (2006), ss. 253-260.
- ARIKAN, C. ve ALTINSU, O. “Yönetimde İstikrar Arayışı Ekseninde İtalya’nın Seçim Sistemi Reformları”, **İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi (İnühfd)** 9, Sayı.2 (Aralık 2018), ss. 607-630.
- ARISOY, A. “İtalya’da Kuzey Bölgeselciliği ve Kuzey Ligi Hareketi”, **Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi** 1, Sayı.1 (2010), ss. 26-44.
- BALDINI, G. “Don’t Count Your Chickens before They’re Hatched: The 2013 Italian Parliamentary and Presidential Elections”, **South European Society and Politics** 18, Issue. 4 (2013), ss. 473-497.
- BALDINI, G. “Don’t Count Your Chickens before They’re Hatched: The 2013 Italian Parliamentary and Presidential Elections”, **İçinde Protest Elections and Challenger Parties: Italy and Greece in the Economic Crisis** Derleyenler Susannah Verney and Anna Bosco (77-102), United Kingdom: Routledge, 2014.
- BARTOLIN, S., CHIARAMONTE, A. and D’ALIMONTE, R. “The Italian Party System between Parties and Coalitions”, **West European Politics** 27, Issue.1 (2004), ss. 1-19.

- BAŞÇIL, H. “Krizler ve Seçimler: İtalya/M5S Örneği-3”, **Gelenek ve Gelecek**, 11 Şubat 2019, <http://gelenekvegelecek.com/krizler-ve-secimler-italya-m5s-ornegi-3-haluk-bascil/>.
- BELLUCCI, P., GARZIA, D. & LEWIS-BECK, M. S.. “Understanding electoral politics in contemporary Italy: policy preferences, personalisation, partisanship and the economy”, **Contemporary Italian Politics** 9, Issue.1 (2017), ss. 3-7.
- BEŞİR, M. E. ve ELİAÇIK, Z. “Genel Seçimlerin Ardından Koalisyon İtalya’ya neler getirecek?”, **SETA** Sayı.194 (Nisan 2018), ss.1-6.
- BLAIS, A. and INDRIDASON, I. H., “Making Candidates Count: The Logic of Electoral Alliances in Two-Round Legislative Elections”, **Journal of Politics** 69, Issue. 1 (February 2007), ss. 193-205.
- BOGAARDS, M. “Electoral Alliances in Africa: What do we know, What can we do?”, **Journal of African Elections** 13, No.1 (June 2014), ss. 25-42.
- BORDIGNON, M. and MONTICINI, A. “The Importance of the Electoral Rule: Evidence from Italy”, CESifo, Working Paper No.3347 (February 2011), ss.1-9.
- BRAGHIROLI, S. “The Italian Local Elections of 2011: Four Ingredients for a Political Defeat”, **Bulletin of Italian Politics** 3, No.1, (2011), 137-57.
- BROWN, S. and POMEROY, R. “Italy’s Prodi resigns after losing senate vote”, REUTERS, January 2008, <https://www.reuters.com/article/us-italy-government-resignation-idUSRAT00352920080124>. (erişim 12 Haziran 2021)
- BULL, A. C. and RAVELLI, G. “The intricacies of coalition-making in the 2018 Italian election”, SPERI, 19 Şubat 2018, <http://speri.dept.shef.ac.uk/2018/02/19/the-intricacies-of-coalition-making-in-the-2018-italian-electoral-campaign/>. (erişim 12 Haziran 2021)
- BURGESS, S. “The New Italy and the general election of March 1994”, **Representation** 32, Issue.118 (1994), ss. 33-35.
- CACIAGLI, M. “Italy”, İçinde **Elections in Europe**, Derleyenler Dieter Nohlen and Philip Stöver, (1027-1100), Baden-Baden: Nomos, 1st Edition, 2010.
- CALINGAERT, M. “Italy’s choice: Reform of stagnation”, **Current History** 107, No.707 (March 2008), ss.105-111.
- CANDAN, K., SOLAK, M., BİLGİN, M. vd., **Dünyada Seçim Sistemleri**, Ankara: TBMM Basımevi, 2020.

- CARROLL, R. “The Electoral Origins of Governing Coalitions A Dissertation submitted in partial satisfaction of the requirements for the degree”, Doctor of Philosophy in Political Science, San Diego: University of California, 2007, https://escholarship.org/content/qt9t55h95d/qt9t55h95d_noSplash_d09d8416915f4c42cda16d790d10d088.pdf , ss.1-183.
- CARROLL, R. and COX, G. W.. “The logic of Gamson’s law: pre-election coalitions and portfolio allocations”, **American Journal of Political Science** 51, No.2 (April 2007), ss. 300-313.
- CARUSO, Ci and GOLDONI, M. ‘Halving the “Italicum”’: The Italian Constitutional Court and the Reform of the Electoral System”, *VerfBlog*, 28 Şubat 2017, <https://verfassungsblog.de/halving-the-italicum-the-italian-constitutional-court-and-the-reform-of-the-electoral-system/>. (erişim 12 Haziran 2021)
- CAVALLARO, M., PREGLIASCO, L. & VASSALLO, S.. “The electoral system and electoral geography why the Rosato law appeared to be proportional while it is not”, **Contemporary Italian Politics** 10, No.3 (2018), ss.224-242.
- CECCARINI, L., DIAMANTI, I., and LAZAR, M. “The End of an Era: The Crumbling of the Italian Party System”, **Italian Politics** 27, Issue.1 (2012), ss.57-77.
- CHIARAMONTE, A. “The unfinished story of electoral reforms in Italy”, **Contemporary Italian Politics** 7 No.1 (2015), ss.10-26.
- CHIARAMONTE, A. and MAGGINI, N. “The 2013 Italian general election: the end of bipolarism?” **Italian Politics & Society** No.72-73 (Spring-Fall 2013), ss. 27-37.
- CHIARAMONTE, A. and D’ALIMONTE, R. “The new Italian electoral system and its effects on strategic coordination and disproportionality”, **Italian Political Science** 13, Issue.1 (May 2018), ss. 8-18.
- CHIOCCHETTI, P. “The radical left in the 2018 Italian election”, *SPERI*, 21 Şubat 2018, <http://speri.dept.shef.ac.uk/2018/02/21/the-radical-left-in-the-2018-italian-election/>. (erişim 12 Haziran 2021)
- CHIRU, M. “Early Marriages Last Longer: Pre-electoral Coalitions and Government Survival in Europe”, **Government and Opposition** 50, Issue. 2, ss.1-24.
- COX, G. W. **Making Votes Count: Strategic Coordination in the World’s Electoral Systems**, New York: Cambridge University Press, 1997.

- ÇINAR, M. “İtalya’yı Seçime Götüren Süreç”, 16 Şubat 2013, <https://bianet.org/biamag/toplum/144426-italya-yi-secime-goturen-surec>. (erişim 12 Haziran 2021)
- ÇINAR, M. “Merkez Sol Olası Zafere Hazır Mı?”, 18 Şubat 2013, <https://bianet.org/bianet/dunya/144449-merkez-sol-olasi-zafere-hazir-mi?> (erişim 12 Haziran 2021)
- D’ALIMONTE, R. “Mixed Electoral Rules, Partisan Realignment, and Party System Change in Italy”, İçinde **Mixed-Member Electoral Systems: The Best of Both Worlds?** Derleyenler Shugart, M. S. and Wattenberg, M. P. 323-350, United Kingdom: Oxford University Press, 2003.
- D’ALIMONTE, R. “Italy: A Case of Fragmented Bipolarism”, İçinde **The Politics of Electoral Systems**, Derleyenler Gallagher, M. and Mitchell, P. , 253-276, United Kingdom: Oxford University Press, 2005.
- DAHL, R. A. **Polyarchy: Participation and Opposition**, New Haven: Yale University Press, 1971.
- DRAGU, T. and LAVER, M. “Legislative coalitions with incomplete information”, **PNAS** 114, No.11 (March 2017), <https://www.pnas.org/content/pnas/114/11/2876.full.pdf> , ss. 2876-2880.
- DEBUS, M. “Pre-electoral Commitments and Government Formation”, **Public Choice** 138, No.1/2 (January 2009), ss. 45-64.
- Di PALMA, G. **Surviving without governing: The Italian parties in Parliament**, Berkeley: University of California Press, 1997.
- DIAMOND, L. **Developing Democracy: Toward Consolidation**, Baltimore, MD: Johns Hopkins University Press, May 1999.
- DONOVAN, M. “The Politics of Electoral Reform in Italy”, **International Political Science Review** 16, Issue.1 (January 1995), ss. 47-64.
- DUVERGER, M. *Siyasi Partiler, çeviren. E. Özbudun*, Ankara: Bilgi Yayınevi, İkinci Baskı, 1974.
- EICHORST, J. “Explaining variation in coalition agreements: The electoral and policy motivations for drafting agreements”, **European Journal of Political Research** 53, Issue. 1 (February 2014), ss. 98-115.
- EREN, S. “AB’nin “Aşıl Topluluğu” İtalya’nın Koalisyon Çıkamazı”, İktisadi Kalkınma Vakfı (İKV), Değerlendirme Notu No.212 (Mayıs 2018), ss.1-16.

- FABRINI, S. and GILBERT, M. “The Italian General Election of 13 May 2001: Democratic Alternation or False Step?” **Government and Opposition** 36, No. 4 (April 2003): ss. 519 – 536.
- FLORIDIA, A. “Electoral systems and concepts of democracy: electoral reform as a permanent policy issue in the Italian political system”, **Contemporary Italian Politics** 10, No.2 (2018), ss.112-131.
- FUSARO, C. “The Formation of the Monti Government and the Role of the President of the Republic”, **Italian Politics** 27, Issue.1 (2012), ss.78-97.
- GARZIA, D. “The 2013 Italian Parliamentary election: changing things so everything stays the same”, **West European Politics** 36, Issue. 5 (February 2017), ss.1095-1105.
- GARZIA, D. “The Italian election of 2018 and the first populist government of Western Europe”, **West European Politics** 42, Issue. 3 (2019), ss. 670-680.
- GIANNETTI, D. and DE GIORGI, E. “The 2006 Italian general elections: issues, dimensions and policy positions of political parties”, **Journal of Modern Italian Studies** 11, Issue. 4 (November 2006), ss. 494-515.
- GIANNETTI, D. and MULE, R. “The Democratici di Sinistra: In Search of a New Identity”, **South European Society and Politics** 11, Issue. 3 (December 2006), ss. 457-475.
- GIANNETTI, D. and GROFMAN, B. “Introduction: Long-Run Consequences of Electoral Rules Change: Comparing Italy and Japan”, İçinde **A Natural Experiment on Electoral Law Reform: Evaluating the Long Run Consequences of 1990s Electoral Reform in Italy and Japan**, Derleyinler Giannetti, D. and Grofman, B., 1-13, New York: Springer-Verlag, 2nd Edition, 2011.
- GINSBORG, P. **Italy and Its Discontent Family, Civil Society, State, 1980-2001**, New York and Basingstoke: Palgrave MacMillan, 2006.
- GOLDER, S. N. “Pre-electoral coalitions in comparative perspective: A test of existing hypotheses”, **Electoral Studies** 25 (2005), ss. 643-663.
- GOLDER, S. N. “Pre-electoral coalition formation in parliamentary democracies”, **British Journal of Political Science** 36, Issue. 2 (March 2006), ss. 193-212.
- GOLDER, S. N. **The Logic of Pre-Electoral Coalition Formation**, Coloumbus: The Ohio State University Press, 2006.
- HARMEL, R. and JANDA, K. “An integrated theory of party goals and party change”, **Journal of Theoretical Politics** 6, No. 3 (July 1994), ss. 259-287.

- HEINEN, N. and KREUTZMANN, A.K. “A profile of Europe’s populist parties Structures, strengths, potential”, April 2015, https://www.dbresearch.com/PROD/RPS_EN-PROD/PROD0000000000441777/A_profile_of_Europe%27s_populist_parties%3A_Structures.PDF?undefined&reload=Z0J08vJevf/nvzoIsobjKiZ107TcgWt0OE11RcazOW2wA0zcfFX6~hmAitp-0SA2~ (erişim 12 Haziran 2021).
- HUNTINGTON, S. P. **The Third Wave: Democratization in the Late Twentieth Century**, U.S.A: University of Oklahoma Press, 1991.
- IGNAZI, P. “Italy”, **European Journal of Political Research** 46 (2007), ss. 993-1004.
- IGNAZI, P. “Italy”, **European Journal of Political Research** 48 (2009), ss. 998-1005.
- JONES, P. and HUDSON, J. “The role of political parties: An analysis based on transaction costs”, **Public Choice** 94, No.1 (January 1998), ss. 175-189.
- KADIMA, E. D. “The Study Of Party Coalitions in Africa: Importance, Scope, Theory and Research Methodology”, İçinde **The Politics of Party Coalitions in Africa** Derleyen Kadima E. D., 1-13, Johannesburg: Konrad Adenauer Stiftung and EISA, 2006.
- KADIMA, E. D. “African Party Alliances: Comparisons, Conclusions and Lessons”, İçinde **The Politics of Party Coalitions in Africa** Derleyen Kadima, E.D. , 223-239, Johannesburg: Konrad Adenauer Stiftung and EISA, 2006.
- KITSCHLITZ, H. “Formation of Party Cleavages in Postcommunist Democracies, Theoretical Propositions”, **Party Politics** 1, Issue. 4 (October 1995), ss. 447-472.
- KOFF, S. Z. and KOFF, S. P. **Italy: From the First to the Second Republic**. 1st Edition, London: Routledge, 2000.
- LAVER, M. and SCHOFIELD, N. **Multiparty Government: The Politics of Coalition in Europe**, Oxford: Oxford University Press, 1990.
- MARKS, G. and WILSON, C. J. “The Past in the Present: A Cleavage Theory of Party Response to European Integration”, **British Journal of Political Science** 30, Issue. 3 (March 2001), ss. 433-459.
- MASSETTI, E. & FARINELLI, A. “From the Porcellum to the Rosatellum: ‘political elite-judicial interaction’ in the Italian laboratory of electoral reforms”, **Contemporary Italian Politics** 11, Issue. 2 (May 2009), ss.137-157.

- MAXWELL, K. and MAINWARING, S. "Rethinking Party Systems in the Third Wave of Democratization: The Case of Brazil", **Foreign Affairs** 78, Issue. 6 (January 1999), ss. 22-39.
- MERSHON, C. **The Costs of Coalition**, Stanford, CA: Stanford University Press, 2002.
- MORLINO, L. "Political Parties and Democratic Consolidation in Southern Europe", İçinde **The Politics of Democratic Consolidation: Southern Europe in Comparative Perspective (New Southern Europe)**, Derleyenler Gunther, R., Diamandouros, N. P., and Puhle, H-J. , 315-388, USA: The Johns Hopkins University Press, 1995.
- MOURY, C. "Italian coalitions and electoral promises: assessing the democratic performance of the Prodi I and Berlusconi II governments", **Modern Italy** 16, Issue.1 (February 2011), ss. 35-50.
- MÜLLER, W. C. and STRØM, K. **Policy, Office, or Votes? How political parties in Western Europe make hard decisions**, United Kingdom: Cambridge University Press, 1999.
- NEWELL, J. L. and BULL, M. J. "The April 1996 Italian General Election: The Left on Top or on Tap?" **Parliamentary Affairs** 49, Issue. 4 (October 1996), ss. 616-647.
- NEWELL, J. L. and BULL, M. J. "The Italian General Election of May 2001", Keele European Parties Research Unit (KEPRU), Working Paper No.4 (2001), ss.1-42.
- NEWELL, J. L. "The Italian election of May 2006: Myths and realities", **West European Politics** 29, No. 4 (September 2006), ss. 802-813.
- LIJPHART, A. **Patterns of Democracy: Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries**, New Haven and London: Yale University Press, 1999.
- PANEBIANCO, A.. **Political Parties: Organization and Power**, Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
- PASSARELLI, G. "Electoral Systems in Context: Italy", İçinde **The Oxford Handbook of Electoral Systems**, Derleyenler Herron, E. S. Pekkanen, R. J. and Shugart, M. S. , 851-870, United Kingdom: Oxford University Press, 2018.
- PASQUINO, G. "The Italian national elections of 13 May 2001", **Journal of Modern Italian Studies** 6, Issue. 3 (2001), ss. 371-387.

- PASQUINO, G. “Italy has yet another electoral law”, **Contemporary Italian Politics** 7, Issue. 1 (2018), ss. 1-8.
- PASQUINO, G. and VALBRUZZI, M. “Non-partisan governments Italian-style: Decision-making and accountability”, **Journal of Modern Italian Studies** 17, No.5 (2012), ss. 612-629.
- PASQUINO, G. & VALBRUZZI, M. “The impact of the 2013 general election on the Italian political system: the end of bipolarism?” **Journal of Modern Italian Studies** 20, No. 4 (2015), ss. 438-453.
- PEDERSEN, M. N. “Towards a New Typology of Party Lifespans and Minor Parties”, **Scandinavian Political Research** 5, No.1 (March 1982), ss.1-16.
- REGALIA, M. “Electoral Reform as an Engine of Party System Change in Italy”, **South European Society and Politics** 23, No.1 (2018), ss. 81-96.
- REGALIA, M. “Electoral Systems”, İçinde **The Oxford Handbook of Italian Politics**, Derleyenler Jones, E. and Pasquino, G. , 132-143, Oxford: Oxford University Press. 2015.
- RENWICK, A. **The Politics of Electoral Reforms: Changing the rules of Democracy**, Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
- SARACENO, Chiara. “The Women’s Protest: A Success with Many Shadows”, **Italian Politics** 27, Issue.1 (2013), ss. 207-224.
- SARTORI, G. **Parties and party systems: a framework for analysis**, Colchester: ECPR Press, 2005.
- SAYARI, S. “Siyasi Partiler ve Parti Sistemleri”, İçinde **Karşılaştırmalı Siyaset Temel Konular ve Yaklaşımlar**, Derleyenler Sabri Sayarı ve Hasret Dikici Bilgin, 123-144, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 3. Baskı, 2015.
- TARCHI, M. “What’s Left of the Italian Right?”, **Romanian Political Science Review** 13, No. 4 (2013), ss. 693-709.
- TARCHI, M. “Voters without a Party: The ‘Long Decade’ of the Italian Centre-Right and its Uncertain Future”, **South European Society and Politics** 23, No. 1 (2018), ss.147-162.
- TSEBELIS, G. “Nested Games: The Cohesion of French Electoral Coalitions”, **British Journal of Political Science** 18, Issue. 2 (1988), ss. 145-170.
- TSEBELIS, G. **Veto Players: How Political Institutions Work**, Princeton University Press, 2002.

- YILDIRIM, Y. “İtalya’nın Bitmeyen Siyasal Krizlerinde M5S, Lega ve PD Dönemi”, **Siyasal: Journal of Political Science** 30, Sayı.1 (Mart 2021), ss. 89-108.
- VASSALLO, S. “Government under Berlusconi: The functioning of the core institutions in Italy”, **West European Politics** 30, No. 4 (September 2007), ss. 692-710.
- VIGNATI, R. “The Challenge of the Five Star Movement”, **Italian Politics** 28, Issue. 1 (2013), ss. 78-94.
- WATERS, S. “Tangentopoli’ and the emergence of a new political order in Italy”, **West European Politics** 17, Issue.1 (1994), ss.169-182.
- WILSON, A. “The Italian Election of April 2008: A Political Earthquake?”, **West European Politics** 32, No.1 (January 2009), ss. 215-225.
- WYATT, A.. “The limitations on Coalition Politics in India: the Case of Electoral Alliances in Uttar Pradesh”, **Commonwealth & Comparative Politics** 37, Issue. 2 (1999), ss.1-21.

İnternet Kaynakları:

- Ace Project: The Electoral Knowledge Network, Parties and Candidates, 2nd Edition, 2012, <https://aceproject.org/ace-en/topics/pc/pcc/pcc09>. (erişim 12 Haziran 2021)
- ACE: The Electoral Knowledge Network, Electoral Systems, <https://aceproject.org/ace-en/topics/es/default>. (erişim 12 Haziran 2021)
- BÉRTOA, F. Casal. Database on WHO GOVERNS in Europe and beyond, PSGo, 2021, whogoverns.eu. (erişim 12 Haziran 2021)
- BBC News, “Italy reduces size of parliament ‘to save €1bn in a decade’”, 8 Ekim 2019, <https://www.bbc.com/news/world-europe-49979103>. (erişim 12 Haziran 2021)
- Cumhuriyet, 26 Haziran 2018, <https://www.cumhuriyet.com.tr/haber/bozdag-chp-hdpye-baraji-gecirtti-1009327>. (erişim 12 Haziran 2021)
- “Giorgio Napolitano re-elected as Italy’s president, prompting relief and protests”, The Guardian, <https://www.theguardian.com/world/2013/apr/20/giorgio-napolitano-italy-president>. (erişim 12 Haziran 2021)

Stratejik Düşünce Enstitüsü, “İtalya’da Mario Draghi Yeni Hükümeti Kurdu”, 13 Şubat 2021, <https://www.sde.org.tr/avrupa/italyada-mario-draghi-yeni-hukumeti-kurdu-haberi-21041>. (erişim 12 Haziran 2021)

Election indices, https://www.tcd.ie/Political_Science/people/michael_gallagher/EISystems/Docts/ElectionIndices.pdf.